ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ԿՕՆԵԱԿ „ԱՐԳՕ" ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

կ. 330. 10—3

ՄՇԱԿ
(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Մայիսի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 7 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ:

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торговъ. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ-ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ դպրոցի ՀԻՄՆԱԴԻՐ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆԻ
մահվան տարելիցի առիթով, վաղը, կիրակի, ապրիլի 24-ին, պատարագից յետոյ, ժամը 12-ին Կուսանաց եկեղեցում կատարվելու է ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ:
405. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՈՒՍՊՐԱՎԱՆ
յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ վաղը, կիրակի, ապրիլի 24-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին
ԿԸ ԲԱՑՎԻ ՄՈՒԽՐԱՆԵԱՆ ԿԱՄՈՒՐՋԸ
հետիոտն և կառքերի երթեւեկութեան համար:
(առ.) 399. 1—1

Շաբաթ, ապրիլի 23-ին, ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԱՅԳՈՒՄ տեղի կունենայ «ՄԵՂՈՒ» Աշխատանքի Տան օգտին
ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ՄԵԾ ԶԲՕՍԱՆՔ
ՃՈԽ ԾՐԱԳՐՈՎ: Երեխաների և մեծերի համար:
Մուտքը՝ երեխաների համար—15 կ., մեծերի համար—25 կ.:
(ա.օ.) առ. Զբօսանքի սկիզբը ցերեկվայ ժամը 4-ին: 400. 2—2

ԶԳԵՐԸ ամրապնդում է
ԲԱՈՒԷՐԻ ՍԱՆԱՏՕԳԷՆԸ
Իսկականը միայն կարմիր բանդերօլով:
(B. 30364) 357. 1—1

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՕԼ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
Բաժանմունքը Թիֆլիսում, Գոլ. պր. 21, տուն Արտիստակ. Ընկ., տելեֆօն № 355.
Պահեստում միշտ կան մեծ քանակութեամբ ընտիր պաստառներ ամենավերջին ոճերով
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԳՆԵՐՈՎ
8 կոպ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր րուլօն:
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի գլխաւոր քաղաքներում:
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ ԵՆ ՁՐԻ:
(ա. շ.) առ. 207. 50—13

ԴԵՌ ՎԱՂԱԺԱՄ Է

«Մշակի» № 79-ի մէջ տպված պ. Դարվիշ-Բաբայի յօդուածը, որով հեղինակը կոչ է անում հայ մամուլին և մանաւորապէս «Մշակին» շտապել ուղղակի յայտարարել կաթողիկոսական կանդիդատների անունները, առիթ է տալիս մեզ նորից խօսել այդ հարցի մասին և նորից պնդել մեր ասածի վրա, թէ մենք վաղաժամ ենք համարում յանձնարարել հայ ժողովրդին, թէ ում վրա պէտք է կանգ առնել վերջնականապէս, որպէս արժանաւորագոյն և յարմարագոյն կանդիդատի վրա:

Մենք արդէն մի քանի անգամ յայտնել ենք մեր պատճառաբանութիւնները. յայտնենք մի անգամ ևս, աւելի պարզ լուսաբանութեան համար:

Մեր խօսքը, ի հարկէ, այն մարդկանց կամ այն խմբակցութիւնների մասին չէ, որոնք վաղուց արդէն որոշել են և կազմել կաթողիկոսական գահի համար իրանց ընտրելիների ցանկը, բայց իրանց միայն յայտնի պատճառներով չեն առաջարկում մամուլի միջոցով և յանձնարարում ժողովրդին այդ ընտրելիները:

Մենք խօսում ենք այն մարդկանց կամ հասարակական այն շերտերի վերաբերմամբ, որոնք սպասում են լսել և իմանալ «Մշակի» կարծիքը կաթողիկոսական կանդիդատների մասին:

Շտապելու իբրև պատճառաբանութիւն բերվում է այն հանգամանքը, որ կաթողիկոսական պատուիրակների ընտրութիւնը նշանակված է մայիսի 8-ին: Արդ, շատ իբրաւացիօրէն ճառում են շտապողականութեան կուսակիցները. «Ի՞նչպէս կարող եմ ես ընտրել պատուիրակ, երբ ես չեմ կարող և չը գիտեմ ում անունը, իբրև կաթողիկոսացուի, յանձնարարել իմ ընտրելի պատուիրակին»:

Այդ պատճառաբանութիւնից հետեւում է միայն մի բան, որ պատուիրակների ընտրութիւնը մայիսի 8-ին նշանակելը մի մեծ սխալ է: Բայց նախ այդ սխալը գործվել է միայն մի թեմում, որը ինկատի չէ ունեցել այն հանրածանօթ իրողութիւնը, որ ժողովրդական երկաստիճան կամ եռաստիճան ընտրութիւնների ժամանակ, առաջին և հետևեալ աստիճանների միջև եղած անջրպետը, տարածութիւնը շատ քիչ պէտք է լինի: Երկրորդ՝ Թիֆլիսի թեմը մի ձայն ունի միայն, հետևաբար բոլոր 55 թեմերի (Ռուսաստանի, Թիւրքիայի և Պարսկաստանի հայ թեմերի թիւը 6+47+2=55) մէջ նա ոչ մի նշանակութիւն չունի, քանի որ բոլոր մնացեալ 54 թեմերում ընտրութիւնները պէտք է կատարվեն աշնանը՝ սեպտեմբեր-հոկտեմբերին:

Եւ քանի որ ընտրութիւնները պէտք է կատարվեն աշնանը՝ սեպտեմբեր-հոկտեմբերին, հարկ չը կայ ամենևին շտապելու: Եւ ահա ինչ պատճառով:

Չը կայ, կրկնում ենք, մի այնպիսի հեղինակաւոր և համուրեից ընդունված ու ճանաչված մի այնպիսի եկեղեցական՝ եպիսկոպոս թէ վարդապետ, որի վրա ուղղակի կարողանայինք կանգ առնել և ուղղակի յանձնարարել հայ ժողովրդին, ասելով. «Ահա արժանաւորագոյն կաթողիկոսացուն»: Մենք խօսում ենք, ի հարկէ, այնպիսի եկեղեցականի մասին, որ ունենար այն ուղղութիւնը, աշխարհահայեացքը, յատկութիւնները, որոնցով «Մշակը» կը փափագէր օժտված տեսնել հայոց ապագայ կաթողիկոսին ըստ իր ուղղութեան և դաւանանքի:

Բայց հրապարակի վրա կան մի քանի կանդիդատներ, որոնք առաջարկվում են զանազան հոսանքների կողմից և որոնցից պէտք է վերջ ի վերջոյ ընտրել երկու կանդիդատներ՝ կաթողիկոսութեան համար: Այդ անունները արդէն յայտնի են: Դրանք են՝ Օրմանեան, Դուրեան, Սուրէնեան, Սուքիաս արքեպիսկոպոսները, Կարապետ, Մեսրոպ, Բագրէն եպիսկոպոսները և Բագրատ վարդապետ Վարդազարեանը: Այս անուններից դուրս ուրիշ անուն չէ տրվում: Հետևաբար, պէտք է այս ցանկից վերջ ի վերջոյ կանգնել երկուսի վրա, որոնք, համեմատական կերպով, աւելի արժանաւորագոյնը և յարմարագոյնն են կաթողիկոսութեան համար:

«Մշակն» էլ, որ ունի իր որոշ աշխարհահայեացքը կաթողիկոսական պաշտօնի համար, կամ պէտք է ձեռնպահ և չէզոք մնայ այս անգամ, չը գտնելով այդ ցանկի մէջ իր ուղղութեանը և հայեացքներին համապատասխան կանդիդատ, կամ պէտք է կանգ առնէ դրանցից երկուսի վրա և յանձնարարէ նրանց անունները ժողովրդին:

Այդ նպատակով և մենք բացինք մեր լրագրի էջերում մի առանձին բաժին և տեղ տուինք կանդիդատների մասին արտայայտվող թեր և դէմ կարծիքներին: Գտնում ենք, որ կարծիքներ դեռ բաւականաչափ չեն արտայայտված. գտնում ենք, որ եղած կանդիդատների մասին դեռ վերջնական եզրակացութիւններ անել չէ կարելի:

Ուստի և ասում ենք՝ մի շտապէք, վաղաժամ է:

Թիւրքահայերը, որոնց է պատկանում վճռական ձայնը, դեռ ոչ միայն մի որոշ կարծիք չեն յայտնել կանդիդատների մասին, այլ նոյն իսկ դեռ շատ քիչ են զբաղվում կաթողիկոսական հարցով:

Իսկ Թիֆլիսի թեմի գործած սխալը, որքան էլ ցաւալի է, բայց ինքն ըստ ինքեան ոչ մի նշանակութիւն չունի ձայների ընդհանուր համագումարի մէջ:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

21 ապրիլի

Պետերբուրգ.—Կայսրին բաղդ ունեցաւ ներկայանալ Կովկասի Փոխարքայի խորհրդի անդամ Զուեկովսկին:

—

Կարլսրուէ.—Կայսերական զոյգը եկաւ:

—

Կ. Պոլիս.—Օսմ. գործակալութիւնը հրատարակել է կառավարական հաղորդագրութիւն, որով հերքում է յունական ապրանքների դէմ շարունակվող բոյկոտը: Հաղորդագրութեան ասելով բոյկոտը նոյնիսկ վերջացել է:

Զօրքեր են ուղարկված Հիջասի երկաթուղու Էլ-Միֆրակ կայարանը, ուր բեդուիններ գիծը փչացրել են:

Ջեւոզօրեան, պատասխանելով Թիւրքական նոտային, հաստատում է իր բարեկամութիւնը, խոստանում է չէզոք մնալ և պատժել ալբանացիների ընդհարումներին մասնակցած օֆիցերներին, եթէ նրանց յանցանքը հաստատվի:

Սկիւտարում կենտրոնացած են 30 բատալիոններ: Բ. Դուռը յոյս ունի ճնշել ապստամբութիւնը և մշակում է Ալբանիայում մտցնելիք բարենորոգումների ծրագիրը:

Աջողվեց խմբերով զօրքեր ուղարկել երկաթուղիներով: Ապրիլի 20-ին և 21-ին փոխադրվեցին 10,000 զինուորներ Անգօրայից Սալոնիկ Կ. Պոլսի վրայով: Սովորական [illegible] երթեւեկութիւնը կանգ է առել: Զօրքերը գնում են Մակէդօնիայի խորքերը:

Պարլամենտի նստաշրջանը երկարվեց մինչև մայիսի 14-ը:

—

Սօֆիա.—Ապրիլեան ապստամբութեան տարեդարձի առիթով զինուորական տաճարում կատարվեց հոգեհանգիստ և մաղթանք Բուլգարիայի ազատութեան համար ընկած զոհերի յիշատակին՝ Գեշօվի, միւս մինիստրների և բազմաթիւ քաղաքացիների ներկայութեամբ: Կամաւորների ընկերութիւնը երաժշտութեամբ և դրօշակներով երթ կազմակերպեց դէպի Ազատարար-Կայսրի և Լէվսկիի արձանները, որոնց վրա պսակներ դրվեցին: Արտասանվեցին ճառեր: Ժողովրդական տանը կայացաւ հանդիսաւոր ներկայացում:

—

Տանժէր.—Ֆէզից հաղորդում են, որ Բրէմօնը քաղաք է մտել ապրիլի 13-ի երեկոյեան: Շրջակայքում հանգիստ է:

—

Բերլին.—«Ֆօս. Ցայտ.»-ին հեռագրում են Վիէննայից. «Վիէննայի և Բերլինի կաբինէտները մտքերի փոխանակութիւն ունեցան մարոկկեան հարցի առիթով: Գերմանական կառավարութեան տեսակէտին տեղեակ շրջաններում տիրում է երկիւղ միջազգային բարդութիւններ առաջ գալու հնարաւորութեան մասին»:

—

Վաշինգտոն.—Պետական դեպարտամենտի տեղեկութիւնների համաձայն, ապստամբները ոգևորութեամբ գործում են Մէկսիկայի մօտերը: Լուրերի համաձայն, Մազատլանում փակված են 1000 ամերիկացիներ: Ապստամբները այդ քաղաքը պաշարում են ցամաքից:

—

Բալտիմօրա.—Խաղաղութեան երրորդ ազգային կօնգրէսին Տաֆտը մատնանշեց, որ միջնորդ դատարանի անգլօ-ամերիկական պայմանագիրը հանդիսանում է խոշոր մի քայլ դէպի հանուր խաղաղութիւն, բայց միայն քայլ: Միացեալ-Նահանգները նոր աշխարհում խաղաղութիւն սերմանելու գործում արգելք են հանդիպում ամերիկական ազգերի անվստահութեամբ, թէև Նահանգները բնաւ չեն ձգտում ընդլայնելու իրանց երկիրները:

—

Հռոմ.—Կապիտօլիայում հանդէսով բացվեց մամուլի 15-րդ միջազգային կօնգրէսը Թագաւորի և մինիստրների ներկայութեամբ: Նախկին պրեմիէր Լուցցատտին բացեց կօնգրէսը մի ճառով, որի մէջ շեշտեց մամուլի պարտականութիւնը՝ լինել քաղաքակրթութեան կարապետ, մօրալ կատարելագործութեան զէնք, և ներկայացրեց իտալական ժողովրդի բուռն ողջոյնը մամուլի ներկայացուցիչներին:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի հեռ. Գործ.)

21 ապրիլի

Խարբին.—Խունխուզների գործունէութիւնը սաստկացաւ: Չինական զօրքերից ցրված աւազակախմբերը վերստին ժողովվում են և կողոպտում են գիւղերը: Նոր գեներալ-նահանգապետը միջնորդում է Մանջուրիա ուղարկել վեցերորդ զօրաբանակը:

—

Մուկդէն.—Նոր գեներալ-նահանգապետ Չժաօէրսիւնին, ընդհանուր կանոններից անկախ, իրաւունք է տրված ինքնուրոյն կերպով, առանց զինուորական մինիստրութեան հետ յարաբերութեան մէջ մտնելու, կարգադրութիւններ անել Մանջուրիայում գտնվող զօրքերի մասին:

—

Տօկիօ.—Բացվեց կենտրօնական երկաթուղին, որ ունի ռազմական և տնտեսական նշանակութիւն:

Չինական 10 միլիօն փոխառութեան կէսը յանձն առան վճարել արտասահմանեան սեղանաւորները: Ստորագրութիւնը Եապօնիայում ընթանում է դանդաղ:

ԱԼ. ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ ՄԱՀՎԱՆ ՇՈՒՐՋԸ

—

✦ Երէկ, ուրբաթ, Վանքի մայր եկեղեցում կատարվեց առաջին հանդիսաւոր հոգեհանգիստը Ալ. Մանթաշեանի յիշատակին: Պատարագիչն էր Եփրեմ եպիսկոպոս. պատարագին երգում էր Ներսիսեան դպրոցի երգեցիկ խումբը: Պատարագից յետոյ կատարվեց հոգեհանգիստ, մասնակցութեամբ բազմաթիւ քահանաների, Եփրեմ եպիսկոպոսի, Բենիկ վարդապետի և նոյն երգեցիկ խմբի: Պատարագի սկզբից ներկայ էին հանգուցեալի որդի Լևոնը, մօտ ազգականները, Մանթաշեան առևտրական տան պաշտօնեաները և ծառայողները: Ներկայ էին գեներալ Լազրեվ Փոխարքայի կողմից, քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեանը մի խումբ ձայնաւորների հետ, վաճառականների աւագ Ա. Միլեանը բազմաթիւ վաճառականների հետ, համքարութիւնը, Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական և ուսուցչական խմբերը և աշակերտութիւնը և զանազան հասարակական, կուլտուրական հաստատութիւնների ներկայացուցիչներ:

✦ Երէկ, երեկոյեան ժ. 7-ին Թիֆլիսի առևտրական բանկի շինութեան մէջ կատարվեց նոյնպէս հոգեհանգիստ, նախաձեռնութեամբ բանկի վարչութեան: Ինչպէս յայտնի է, հանգուցեալ Ալ. Մանթաշեանը այդ բանկի խոշոր բաժնետէրն է և խորհրդի նախագահը:

✦ Ալ. Մանթաշեանի մարմինը, զմռսված, երէկ, ուրբաթ, ապրիլի 22-ին, Պետերբուրգից ուղարկվել է Թիֆլիս, ուր կը հասնի երեքշաբթի ապրիլի 26-ին: Յուղարկաւորութիւնը և թաղումը, ինչպէս լսվում է, տեղի կունենայ հինգշաբթի, ապրիլի 28-ին:

✦ Պետերբուրգից հեռագրում են «Т. Л.» լրագրին, որ այդտեղ, ապրիլի 21-ին, հայոց եկեղեցում կատարվել է հանդիսաւոր հոգեհանգիստ Ալ. Մանթաշեանի յիշատակին և նրա դագաղի վրա դրվել են բազմաթիւ պսակներ:

✦ Մանթաշեանի մահվան առիթով ուղարկված է ցաւակցական հեռագիր Թիֆլիսի Նահանգի հայերի մէջ օգտակար գիտելիքներ տարածող ընկերութեան վարչութեան կողմից:

◆ Մենք ստացանք Նոր-Նախիջեւանից հետեւեալ հեռագիրը, ամսիս 21-ին. «Նոր-Նախիջեւանի հայոց սեմինարիայի ուսուցչական մարմինը խնդրում է Եփրեմ եպիսկոպոսին հաղորդել հանգուցեալ պատկառելի բարեգործ Ալէքսանդր Մանթաշեանի ազգականներին իր սրտագին ցաւակցութիւնը։ Նրա կատարած բարի գործերը թող լինեն նրա համար անձեռակերտ կոթող։ Տեսուչ՝ Ե. Շահազիզ»։

◆ Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան վարչութիւնը իր վերջին նիստի մէջ յոտընկայս յարգելով ընկերութեան բարերար Ալ. Մանթաշեանի յիշատակը, որոշել է ամբողջ կազմով ներկայ լինել նրա թաղման և կիրակի օր կատարել առանձին հոգեհանգիստ։

◆ Կովկ. Հայոց Հրատ. Ընկ. վարչութիւնը իր վերջին նիստում որոշել է ամբողջ կազմով ներկայ լինել Ալէքսանդր Յովհաննիսեան Մանթաշեանի թաղման սգահանդէսին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍՏՈՒՄ

—

Հինգշաբթի, ապրիլի 21-ին, կայացաւ Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը Ա. Քալանթարի նախագահութեամբ։

Քարտուղար Ա. Աթանասեան կարդաց անցեալ ընդհանուր ժողովի արձանագրութիւնը, որը և վաւերացվեց։

Նախագահը զեկուցեց հետեւեալ ընթացիկ խնդիրների մասին։

Ընկերութիւնը, ինչպէս յայտնի է, այս տարի կազմակերպում է ամառային դասընթացքներ Մեծ-Ղարաքիլիսա գիւղում։ Դասընթացքները պէտք է լինեն զանազան ճիւղերից, և սպասվում է ունկնդիրների մեծ թիւ, որովհետև ցանկութիւն են յայտնել այնտեղ գնալու պետական և հայ դպրոցների ուսուցիչներ, թեմականն աւարտած աշակերտներ, մասնաւոր ցանկացողներ, բարձրագոյն դպրոցի ուսանողներ և ուսանողուհիներ։ Այդ բազմամարդ լսարանի և ունկնդիրների հանրակացարանի համար անհրաժեշտ են դահլիճներ և սենեակներ։ Խոստացված են հայ ծխական և պետական դպրոցների շինութիւնները։ Ներկայումս պատրաստութիւններ են տեսնվում կազմակերպելու դասախօսների խումբ Մեծ-Ղարաքիլիսայի դասընթացքների համար։ Գործնական փորձերի և դիտողութիւնների համար պէտք է ծառայեն թէ գիւղական համայնական հողերից յատուկ նշանակված [illegible] կութեան տակ գտնվող ուրիշ հողեր։

Եղիազարեան դպրոցին յատկացնելիք հողի վերաբերմամբ Ղարաքիլիսայի համայնքը դեռ պաշտօնական համախօսական չէ կազմել, բայց նախնական խորհրդակցութեան մէջ որոշել է կազմել զանազան հողերից մի հողաբաժին 12—15 դեսեատին տարածութեամբ վարուցանքսի, բանջարաբուծութեան և այգեգործութեան համար, իսկ աւելի ընդարձակ տարածութիւններ խոտահարքի և արօտի համար։ Գէորգ Եղիազարեանը ոգեւորված է հիմնելիք դպրոցի գաղափարով և զբաղված է նրա իրագործութեան հոգսերով։

Նախագահը զեկուցեց, որ նա մի առաջարկութիւն է ներկայացրել վարչութեանը՝ միջոցներ ձեռք առնելու, որպէսզի գիւղական դպրոցները սովորեն կարկատել գիւղատնտեսական գործիքներ և շինել նրանց մասերը՝ եթէ բաղադրեալ չեն. վարչութիւնը որոշել է կազմակերպել գործը կամ յատուկ հրահանգիչ հրաւիրել այդ նպատակի համար, կամ յարմարութիւն տալ գիւղական դպրոցների կամ նրանց աշակերտներին՝ սովորել արհեստը մի որեւէ արհեստանոցում։

Վիճաբանութեան առարկայ եղաւ գիւղատնտեսական ձեռնարկութիւնների համար նշանակված և նուիրված գումարների քանակը այս ու այն գործադրութեան նպատակով։ Աթանասեան և Քալանթար յայտնեցին այդ առիթով մի շարք խորհրդածութիւններ։ Ցանկութիւն յայտնվեց, որ գումարները համապատասխան լինեն այն նպատակներին, որոնց իրագործութեան համար նշանակված են։

Մկրտումեան առաջարկ արեց, որ ամառային դասընթացքներում մի քանի դասախօսութիւն նուիրվեն ընկերակցութիւնների կազմակերպութեան խնդրին։ Առաջարկը գտաւ հաւանութիւն։

Խ. Երիցեան կարդաց զեկուցում այն փորձերի մասին, որ վերջին ձմեռվայ ընթացքում կատարվեցին Լօռու գաւառամասի Վօրօնցօվկա գիւղում։ Փորձերը կազմակերպվեցին Ա. Քալանթարի նախաձեռնութեամբ և իրագործվեցին Ա. Թամամշեանի և Խ. Երիցեանի անմիջական գործակցութեամբ։ Փորձերը տուին դրական հետեւանքներ. գիւղացիները համոզվեցին, որ նոր տեսակ կերակրելով ստացվում է աւելի կաթ և իրանց անասունները լինում են աւելի կուշտ ու մարմնով ամուր։ Երիցեանը առաջ բերեց թիւեր, որոնք ցոյց էին տալիս, թէ որքանով կովերը աւելի շահ են բերում եղել օրական՝ լաւ կերակրելուց։ Փորձերը կազմակերպված էին գիւղացիներից մէկի՝ Եակով Բողդանովի գոմում։ Կենդանիները բաժանված էին երկու մասի, որոնցից մէկը կերակրվում էր նախկին սովորական ձևով, իսկ միւսը նոր կատարելագործված եղանակով։ Եւ որովհետև կաթը ամեն օր կշռվում էր, ուստի լաւ և վատ կերակրելու ազդեցութիւնը կաթի վրա խիստ հաշւի էր առնվում։ Փորձերը մանաւանդ պալարիչ և համոզիչ եղան վերջին երկու ամիսներում նորածին կովերի վրա։

Ա. Քալանթար արեց մի լրացուցիչ զեկուցում նոյն առարկայի մասին։ Նա բացատրեց կերակրելու նորագոյն եղանակի էութիւնը, բացատրեց՝ թէ ինչ է կերակրելու ռանիական եղանակը, և պարզեց՝ թէ որքան մեծ նշանակութիւն ունի կերակրանիւթերի փոփոխութիւնը և նրանցից խառնուրդներ պատրաստելը։ Այնուհետև առաջ բերեց Կիւնէրի առաջարկած եղանակի էութիւնը և Վօրօնցօվկայում գործ դրված կերակրման հիմունքները։ Զեկուցանողը այնուհետև ընդգծեց արմատապտուղների գործածութեան անհրաժեշտութիւնը։ Ճակընդեղը, գազարը, շաղգամը, գետնախնձորը կարող են ծառայել իբրև կերակրանիւթ, որը կը լինի թէ հիւթալից և թէ էժանագին. մի դեսեատինը կարող է տալ 1500—2500 պուդ ճակընդեղ։ Աչքի առաջ ունենալով առաջին տարվայ աջողութիւնը՝ փորձ անողները մտադիր են հետեւեալ տարում կազմակերպել նոր տեսակի կերակրումը ուրիշ տեղերում, պատրաստելով հող կօնտրօլ-միութիւնների համար, որոնց էութիւնը հանրային գործակցութեան և փոխադարձ աջակցութեան մէջն է։

Երկու զեկուցումները շարժեցին մեծ հետաքրքրութիւն ժողովականների մէջ և առիթ եղան մաքերի ջերմ փոխանակութեան։ Խօսվեց փորձերի գործադրութեան մասին տեղացիների մէջ և ի միջի այլոց ծագեց մի վէճ, թէ արդեօք Վօրօնցօվկային մօտ գտնվող Ջալալ-օղլին և ուրիշ գիւղեր շուտով կը մտցնեն նոր կերակրելու եղանակը իրանց տնտեսութեան մէջ։

Օրակարգի մէջ նշանակված էին դարձեալ երկու զեկուցումներ։ Նախագահը առաջարկեց աւելի խոշորը և ընդարձակը, որ վերաբերում էր Մօսկվայի ագրօնոմիական համագումարին, յետաձգել, իսկ աւելի համառօտը և հերթականը, որ վերաբերում էր ներկայ ապրիլ ամսում Թիֆլիսում տեղի ունեցած մի խորհրդակցութեան, լսել անմիջապէս։

Ժողովականները համաձայնեցին, ուստի Ա. Քալանթար արեց զեկուցում վերջին խորհրդակցութեան մասին։

Խորհրդակցութեան նպատակն էր պարզել թէ ինչ կարող են անել տարրական դպրոցը և ժողովրդական ուսուցիչը կաթնատնտեսական և անասնապահական գիտելիքներ [illegible]

Խորհրդակցութիւնը հրաւիրված էր կովկասեան ուսումնական շրջանի հոգաբարձու Ռուդոլֆի կողմից և կազմված էր այդ շրջանի մանկավարժներից և երկրագործութեան դեպարտամենտի ու մի քանի կողմնակի մասնագէտներից։ Հրաւիրված էին նաև մեր Հայ Գիւղ. Ընկ. պատկանող անդամներից։

Այն եզրակացութիւնները, որոնց յանգեց խորհրդակցութիւնը, ունեն նշանակութիւն թէ ինքն ըստ ինքեան և թէ մանաւանդ ծխական դպրոցների համար։

Խորհրդակցութիւնը ընդգծեց, թէ այն դէպքերում, երբ տարրական դպրոցը որոշում է մտցնել մասնագիտութեան ուսումնասիրութիւն, նա պէտք է լուրջ կազմակերպութիւն տայ գործին, հրաւիրէ մասնագիտութեան մէջ լաւ պատրաստված անձիք իբրև ուսուցիչ, կազմակերպի դպրոցին կից կաթնարան և եթէ կարելի է փորձնական գոմ, միևնոյն ժամանակ աւելացնի դպրոցական ուսումնական շրջանի վրա մի տարի ևս մասնագիտութեան հիմնաւոր ուսուցման համար։ Միևնոյն ժամանակ անհրաժեշտ է, որ ուսումնական շրջանը ունենայ յատուկ մի մասնագէտ-տեսուչ, որ ունենայ ընդհանուր հսկողութիւն բոլոր կաթնատնտեսական կրթարանների և ֆերմաների վրա։

Սրանք են գլխաւոր եզրակացութիւնները։ Խորհրդակցութիւնը ցանկութիւն յայտնեց, որ նոյնատեսակ մի ժողով էլ հրաւիրվի մի տարուց յետոյ՝ քննելու գործնական կեանքի ցուցումները և լրացնելու խնդիրների ուսումնասիրութիւնը։

Այնուհետև նախագահ Ա. Քալանթար զեկուցեց վարչութեան առաջարկը ընդհանուր ժողովին՝ ընտրելու կովկասեան Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկովին պատուաւոր անդամ Ընկերութեան։ Նախագահը իր ճառի մէջ ասաց, թէ այն օրից, երբ կոմսը նշանակվեց Փոխարքայ մեր երկրում, գոյութիւն և կենդանութիւն ստացան կուլտուրական հիմնարկութիւնները, որոնց թւում նաև Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութիւնը, հրապարակի վրա դրվեցին մի շարք հիմնական տնտեսական խնդիրներ, ինչպէս գիւղացիական հողային բարեկարգութեան, զեմստվոյին ինքնավարութեան, կովկասեան բարձրագոյն դպրոցի, զանազան տեխնիկական խոշոր ձեռնարկութիւնների (ինչպէս ոռոգման), հողաչափական կադաստրային ուսումնասիրութեան, երկաթուղային նոր գծերի կառուցման, ագրօնոմիական օգնութեան ընդարձակ կազմակերպութեան և սրանց նման էական և խոշոր խնդիրներ, որոնց իրագործութեամբ մեր երկիրը կը ստանայ ուժգին խթաններ զարգացնելու իր կուլտուրական կեանքը և դառնալու բարգաւաճ ու լուսաւոր։ Ցանկալէս մեր Ընկերութեան վերաբերութեամբ կոմսը եղել է վերին աստիճան ուշադիր և նրա նախաձեռնութեամբ Փոխարքայի խորհուրդը յատկացրել է մեր Ընկերութեանը վեց տարվայ ընթացքում 500-տական րուբլի նպաստ։ Թէ մեր երկրի կուլտուրական-տնտեսական կեանքի բարգաւաճման և թէ մասնաւորապէս մեր Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեանը ցոյց տուած հեղինակաւոր բարեացակամութեան և աջակցութեան համար Ընկերութեան վարչութիւնը առաջարկում է ընտրել կոմսին պատուաւոր անդամ մեր Ընկերութեան։

Ժողովը ընդունեց միաձայն։

Նիստը վերջացաւ ժամը 10 $^1/_2$-ին։

ԷՋԵՐ ՄԵՐ ՈՒՍԱՆՈՂ ՍԵՐՆԴԻ ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆԻՑ

II

Առաջին յօդուածով մենք ցոյց տուինք, թէ որպիսի աւերումներ է գործում ներկայ դպրոցը ուսանող սերնդի ֆիզիքական կեանքում և ինչ ծիծաղելի միջոցների են դիմում այդ աւերածութեան առաջն առնելու համար։

Այժմ տեսնենք, թէ ինչ է անում նոյն այդ դպրոցը ուսանող սերնդի պսիխիկայի (հոգու) վերաբերութեամբ։

Մեր ներկայ դպրոցը չէ կրթում, չէ զարգացնում, բնաւորութիւն չէ դարբնում։

Աւանդվելիք առարկաներն և նրանց ծաւալն այնպէս են ընտրված և դասաւորված, որ բացի մի երկու-երեքից՝ միւսները հասցնում են բացասական հետեւանքի կամ տալիս են ողորմելի արդիւնք։

Եւ այդ աւելի քան բնական է. ամբողջ սերունդներ՝ կտրելով բնութեան գրկից, նոյն այդ բնութեան հրաշալի գիրքը կարդալու և հասկանալու ընդունակութիւնից, զօռ ենք տալիս պատկերներին, թղթին և միմիայն թղթին՝ իր մեռած ու սև տառերով։

Մանուկ հասակից նրան ընկղմում ենք մեռած գրքերի աղմի մէջ, տալիս նրան հաւիտենական վէպեր և պատկերներ, գրգռում նրա մաքուր և վառ երևակայութիւնը՝ բոլորովին կատարեալ ոչնչութիւն ներկայացնող բանաստեղծների անհեթեթ ու իրանց ժամանակն անցկացրած վէպերի ու պատկերների ընթերցանութեամբ. հարկադրում, որ նա ուսանի ոչ թէ կեանքի, այլ թւանշանների համար, և երբ այդպիսի դպրոցների սաներն՝ ամենափոքր ձախորդութեան առաջ վհատում և կարճում են իրանց ծաղիկ կեանքը, մենք պնդում ենք, որ ներկայ սերունդն ապրում է մերկացած նեարդերով, որ նա բնաւորութեամբ կազմալուծված է, իսկ երբ բարձր կրթութեան տէր մարդիկ կանգ չեն առնում միջոցների առաջ և իրանց շահն ու կարիքն են բարձր դասում ամեն սկզբունքից և կրթութիւնից, այդ բացատրում ենք նրանց անձնական շահախնդրութեամբ ու կարիերիստութեամբ և ամենայն սառնասրտութեամբ ականատես ենք լինում, երբ նրանք իբրև գողեր, մարդասպաններ և յանցաւորներ շարվում են մեղադրեալ նստարանի վրա և դատվում ու դատապարտվում։

Ես ճիշդ վիճակագրական տեղեկութիւններ չեմ ժողոված, բայց կարող եմ հաստատապէս պնդել, որ կրթված սերնդի անդամների կատարած ոճիրներն աւելի սոսկալի են և գողութիւններն աւելի մեծ ու համարձակ, քան քաղցած դասարկաշրջիկ անգործներինը և ֆանատիկոս ու վրէժխնդիր լեռնականներինը։

Նոյն բանն ենք տեսնում և ամուսնական, և հասարակական, և առևտրական կեանքում։

Նոյն բանն է թէ աշխարհական, թէ զինուորական և թէ հոգևորական ասպարէզներում։

Զարիքն այն աստիճան մեծ է, որ ամենամաքուր ու վեհ գաղափարն անգամ անզօր է ոգեւորելու դպրոցական քաւարանով անցածներին, և նրանք այդ գաղափարներից խօսելիս և գործելիս անգամ միմիայն արտասաւորում են նրանց և իրանց եսին ծառայեցնում։

Դպրոցով ուզում ենք սերունդ ազնուացնել, բնաւորութիւն դարբնել, կեանքն ու աշխատանքը դիւրացնել, բայց հասնում ենք կատարելապէս հակառակ հետեւանքի։

Դպրոցների մեծագոյն մասը իրանց դրած նպատակի համարեա հակառակ սերունդ է տալիս շատ սակաւ բացառութիւններով։ Մենք այս գիտենք. այդ ամեն օր տեսնում ենք. զգում ենք, որ գործը հիւանդոտ վիճակ ունի, բայց մատը մատին չենք խփում։

Կան պատրաստված, գիտակից ծնողներ, որոնք գիտեն, որ իրանց զաւակներին տրվում է անօգուտ, վնասակար գիտելիք, որ նրանց ոսկի ժամերը կորչում են այնպիսի անմիտ և աննպատակ պաշար իւրացնելու, որը պէտք է մոռացվի հենց դպրոցական նստարանի վրա, որը ոչ մի օգտակար նշանակութիւն չը պէտք է ունենայ նրանց զաւակների ապագայ կեանքի ու աշխատանքի համար, բայց հաշտվում են այդ տրագիք՝ ծանր դրութեան հետ միմիայն նրա համար, որ առանց այդ խլամից պարբերական քննութիւններ տալու՝ չէ կարելի հասունութեան դժբաղդ վկայագիր ձեռք բերել. իսկ առանց այդ վկայականի՝ նրա զաւակների առաջ պէտք է փակ մնան գիտութեան խակական տաճարների՝ բարձրագոյն դպրոցների դռները։ Որ վերջիններս էլ այսքան երկար դառն փորձերից յետոյ բոլորովին առողջ չեն և կարիք ունեն երկար լարված աշխատանքի, այդ զգում է թէ ուսանող սերնդի լաւագոյն մասը և թէ հասարակութիւնը։

Յանցաւոր տիպերի ներկայացուցիչներն անհամեմատ աւելի շատ են մեծ քաղաքներում, քան քաղաքների ազդեցութիւնից կղզիացած գիւղերում։

Այն միջավայրը, որին ստիպված յարմարվում է Եւրոպայի մեծ և ծաղկած քաղաքների չքաւոր ազգաբնակութիւնը, նա մարդաբանական զարգացման համար աւելի աննպաստ է, քան Մալայեան կղզիների վայրենիների կեանքի սարք ու կարգը։ «Անբնական տիպերի երևան գալը կապ ունի մի քանի յատուկ գործօնների հետ, ինչպէս օրինակ բնակարանների վատ օդի, վատ կերակրի և վատ միջավայրի հետ»։

Այս գաղափարներին մենք հանդիպում ենք Լոմբրոզօյի նշանաւոր ուսումնասիրութեանց մէջ, և շատ բնական է, որ խեղդված կեանքը, վատ օդը, վատ սնունդը, մտաւոր սխալ կրթութիւնը և հիւանդոտ, սխալ ընտրված ու աւանդված պաշարը միանգամայն ընդունակ են պատրաստելու աճող սերունդը կեանքի սևագոյն էջերի համար և պատրաստում էլ են շատ մեծ թւով, և եղած բացառութիւնները միայն զարմանք կարող են ազդել ուշադիր և լուրջ ուսումնասիրողի վրա։

Անցնենք այժմ աւանդվող առարկաներին։

Իրանցի

ԳԻՒՂԱՑԻՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵԶԱՆՈՒՄ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱՅՈՒՄ

—

Գիւղացիութիւնը մեզանում, որ կազմում է ազգաբնակութեան $^3/_4$ մասը, տնտեսապէս քայքայվում է, աղքատանում է. մինչդեռ Եւրոպայում նա աւելի բարեկեցիկ է և օրաւուր, շնորհիւ երկրագործական տեխնիկայի զարգացման, նոր ու նոր նուաճումներ է անում գիւղատնտեսական ասպարէզում։ Նա հասել է այդ դրութեան շնորհիւ մի քանի հանգամանքների՝ կուլտուրական, քաղաքական և տնտեսական։ Թողած առաջին երկուսը՝ կանգ առնենք վերջինի—տնտեսականի—վրա և համեմատենք այդպիսին մեզանում և Եւրոպայում։

Դեռ հեռու չենք գնացել այն ժամանակներից—շատ տեղերում դեռ նա գոյութիւն ունի և ունենալու է դեռ գուցէ և երկար ժամանակ—երբ գիւղացին ոչ միայն երկրագործ էր, այլև արդիւնաբերող։ Տարվայ մի մասը նա իր ընտանիքով զանազան գիւղատնտեսական մթերքներ էր արտադրում, որից մի մասը անմիջապէս իր պէտքերին էր ծառայեցնում, իսկ մնացածից ձմեռը պատրաստում էր զանազան իրեր՝ ծախելու համար, և այսպէս նա զբաղված էր կլոր տարին և շատ քիչ պահանջ ունէր շուկայից։ Տեխնիկայի ներմուծումը արտադրութեան մէջ և նրա արած հսկայական քայլերը արդիւնաբերութեան զանազան ճիւղերում՝ խլեց գիւղացու ձեռքից նրա արդիւնաբերող մասը—ձմեռվայ աշխատանքը—և թողեց անգործ. իսկ նրան հարկաւոր իրերը ինքը առաջարկեց։ Անկարող էր գիւղացին մրցել, ուստի և ստիպված հաշտվեց. զրկվելով իր կէս տարվայ աշխատանքից՝ ինքը դարձաւ գնող, սպառող։ Այս հանգամանքը, ի հարկէ, չէր կարող չանդրադառնալ նրա տնտեսութեան վրա, և նա սկսեց աղքատանալ, որը իր հերթին ուժեղ հարուած էր պետական տնտեսութեան։ Այս էր պատկերը այնտեղ, ուր ինդուստրիան ոտք դրեց։ Խախտված էին պետական շահերը, որովհետև պետութեան հիմք գիւղացիութիւնը, պետական հարկերի և պետական այլ ծանրութիւնների մեծագոյն մասի կրողը, նրա երկրի արդիւնաբերութեան սպառող գլխաւոր բանակը վտանգված էր, տնտեսապէս ընկած. ուրեմն հարկաւոր էր բարելաւել նրա տնտեսութիւնը, գործ տալ նրան ամբողջ տարվայ համար։ Ահա այս հարցն էր դրված Եւրոպայի առաջ, որը և ստացաւ իր դրական լուծումը։ Ինդուստրիան էր այդ մեծ դեր կատարողը. ինքը, որ նրան աղքատացնող գործօններից մէկն էր, դարձաւ և նրա ազատարարը, նրա տնտեսութեան բարելաւողը։

Օրինակ՝ վերցնենք մեր հարևան Գերմանիան։ Գործարանների և ֆաբրիկների օրէ-ցօր բազմանալը այնտեղ քաշեց գիւղի մարդուն դէպի քաղաք, թողնելով գիւղին ազգաբնակութեան $^1/_3$ մասը. այսպիսով ստեղծվեց մի մեծ սպառող բանակ գիւղատնտեսական մթերքների։ Գերմանիայում այժմ ամեն մի գիւղական ընտանիքի վրա ընկնում է երկու քաղաքի ընտանիք, որին նա պիտի հայթայթէ կենսական պիտոյքներ՝ հաց, միս, իւղ, ձու և այլն։ Գիւղատնտեսական այսպիսի մեծ պահանջը ստիպեց գիւղացուն աշխատել և ձմեռը, դուրս գալ չոր երկրագործական շրջանակից, պարապել գիւղատնտեսական և այլ ճիւղերով՝ անասնապահութեամբ, թռչնապահութեամբ այգեպանութեամբ և այլն, որոնք աւելի արդիւնաւէտ են, քան հացահատիկ արտադրելը, և նա իր վարելահողի մեծ մասը դարձրեց խոտհարքներ։ Գիւղատնտեսական մթերքների պահանջը այնտեղ այնքան մեծ է, որ չը նայած իրանց ինտենսիվ տնտեսութեան՝ դարձեալ չեն կարողանում լիառատ կերպով մատակարարել, և նա ստիպված է պակասը ուրիշ երկրներից ներմուծել։ Այսպէս, ուրեմն, ինդուստրիայի զարգացումը քաշելով իր շուրջը գիւղի աւելորդ մարդուն, դարձրեց նրան սպառող նոյն գիւղացու արտադրած առարկաների, և, շնորհիւ օրէցօր աճող պահանջի, գիւղատնտեսութիւնը դարձաւ աւելի ինտենսիվ, աւելի կատարելագործված։

Իսկ մեր գիւղացիութիւնը, որ ընդհանուր ազգաբնակութեան $^3/_4$ մասն է կազմում, գտնվում է այժմ ճիշդ նոյն վիճակում, ինչ որ Եւրոպայում ինդուստրիայի նոր զարգացման ժամանակ. նոյն չոր երկրագործն է, տարվայ կէս մասը բոլորովին անգործ, տնային արտադրութիւնից զուրկ, բացի կենսական պիտոյքներից—հաց, իւղ, ձու և այլն—որոնք հազիւ իր անմիջական կարիքներին են բաւարարութիւն տալիս, ուղղակի և անուղղակի հարկերի չափազանց մեծ ճնշումը հարթում է մեր գիւղացու առաջ դէպի կատարեալ տնտեսական քայքայումը տանող ճանապարհը, որ 50 տարի առաջ սպառնում էր Եւրոպայի գիւղացիութեան։ Դրութիւնը մեզանում նոյնն է, ինչ որ Եւրոպայումն է եղել, հետևապէս գործադրվող միջոցը դրա դէմ նոյնպէս նոյնը պիտի լինի, այսինքն՝ տալ մեր գիւղացուն ևս հնարաւորութիւն աշխատելու ամբողջ տարին, ստեղծել մեծ պահանջ գիւղատնտեսական մթերքների՝ զարգացնելով գիւղատնտեսական բոլոր ճիւղերը։ Իսկ դրա համար հարկաւոր է ունենալ սպառողների բանակ։ Այժմեան վիճակում մեր երեք գիւղական ընտանիքին ընկնում է քաղաքի մի ընտանիք. էլ ո՞րտեղ կարող է մեծ պահանջ լինել. իսկ այդ փոքր պահանջին կարող են բաւարարութիւն տալ կենտրոններին մօտիկ գիւղերը։ Հարկաւոր է ուրեմն շատացնել քաղաքի բնակչութիւնը. իսկ այդ կարելի է գործարաններ և ֆաբրիկներ բանալով, որոնք կը քաշեն դէպի քաղաք գիւղի մարդուն։ Գործարանների կարիքը մեզանում զգալի է, որովհետև գործածվող իրերի մեծ մասը արտասահմանի արտադրութիւն է։

Արտադրութիւնը լայն կերպով զարգացած է այնտեղ, ուր արտադրված իրերը գնվում են ոչ միայն երկրի ներսը, այլ և դուրսը, որը զարգացնելով երկրի ինդուստրիան՝ ինտենսիվ է դարձնում և գիւղատնտեսութիւնը շնորհիւ սպառողների մեծ պահանջի, միւս կողմից արգելք է լինում ուրիշ պետութիւնների արդիւնաբերութեան զարգացմանը՝ մրցման շնորհիւ. այդ կռւում նա է յաղթող հանդիսանում, ում արդիւնաբերութիւնը աւելի զարգացած է լինում, որը կախված է գիտութիւնից, էներգիայից և նախաձեռնող ընդունակութիւնից, որոնք կան Եւրոպայում, չը կան մեզանում։ Ահա թէ ինչն է պակասում մեզանում։

Արաք

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Ընթացիկ կեանքը Ն.-Ագուլիսում

Ներքին-Ագուլիս, 13 ապրիլի

Շրջանումս կեանքը ընդհանրապէս թմրած դրութեան մէջ է գտնվում, համայնական շարժման նշոյլներ անգամ չը կան։ Գարնան բացվելուն հետ միասին սկսվեցին նաև գիւղացոց պատրաստութիւնները դաշտային աշխատանքների համար, և, ինչպէս անցեալ անգամ գրել էինք, եղանակի բարեխառնութիւնն էլ նպաստում էր այդ բանին, թէև երբեմն լինում էին նաև ցրտեր և ձիւնը բոլորովին վերացել էր, բայց զարմանալի է այս տարվայ եղանակի քմահաճոյքները։ Առհասարակ տեղումս ձմեռը աւելի լաւ անցաւ, [illegible] ութիւն պատճառելով աղքատ [illegible] գին, որը այնքան սարսափում [illegible] դաժան ձմեռվանից—շատ պարզ է թէ ինչ պատճառով—բայց դժբաղդաբար ուրախութիւնը երկարատև չեղաւ։

Դեռ անցեալ ամսի 14-ին Օրդուբադի Հանդամէջ մասում մօտ 15 րօպէում ամբողջ գետինը սպիտակեց, թէև միաժամանակ և արեգակ էր, ճիշդ թեթևնների մեծութեամբ եկած ձիւնից։ Սարսափը պատեց մի քանի րօպէ. դեռ լաւ էր, որ մօտ 15 րօպէ տեղալուց յետոյ կտրվեց. իսկ եթէ այդպէս շարունակվէր մի քանի ժամ, ինչ պիտի լինէր. հաւանական է՝ Սուխումի շրջանի դրութիւնը ստեղծվէր, մանաւանդ որ տեղիս շինութիւնները չնչին անձրևից կամ հալվող ձիւնից կ՛ կաթում են և երբեմն էլ փուլ գալիս։ Բայց դեռ այդ բաւական չէր. Նոյն ամսի 15-ի երեկոյեան սկսեց մանր անձրևել և այս փոխվեց ձիւնի, շարունակվելով մինչև հետեւեալ օրվայ առաւօտեան ժամը 9-ը և մեծ վնասներ հասցնելով ազգաբնակութեան գլխաւորաբար շինութիւններին։ Գուցէ և ոչ մի վնաս չը տար, եթէ սկզբում չանձրևէր՝ ընկած ձիւնը հալվում և ներս էր ծծվում։ Ձեան բարձրութիւնը հասաւ, չը հաշւելով հալվածը, 8 վերշօկի Օրդուբադի Հանդամէջ մասում և 5 վերշօկի տեղումս։ Այս ձիւնը աւելի շատ էր, քան ձմեռը իւրաքանչիւր անգամ եկածից։

Մամուլում արձանագրված այն լուրը թէ մայիսի 1-ին պիտի ձիւն գայ, սարսափ է ազդում. իսկապէս եթէ եղանակի մի այդպիսի փոփոխութիւն առաջանայ, ինչ է լինելու ժողովրդի դրութիւնը, որի ունեցած յոյսը միայն բնական բերքն է. իսկ այդ ժամանակ եթէ ձիւն գայ, անշուշտ ամեն ինչ ոչնչացնելու է, խեղճ գիւղացու ձեռքը ծոցում թողնելով։

Ժողովուրդը երբեմն գիւղամէջ ժողովվե-

րով խօսում է նաև դրսի հարցերի մասին։

Երբեմն խօսում են կաթողիկոսական ընտրութիւններից։ Իսկապէս գովելի է ժողովրդի մէջ առաջացած այդ հետաքրքրութիւնը, և, մեր կարծիքով, լաւ կը լինի, որ իւրաքանչիւր համայնք մամուլում տայ նաև իր ընտրելի անունը. չէ՞ որ հովուապետի գլխաւոր հոգսերից մէկն է ժողովուրդը։

Ժողովուրդը խօսելով կաթողիկոսացուի մասին, առաջնակարգ տեղը տալիս է նրա ոչ տարիքաւոր լինելուն։ Չէ՞ որ Էջմիածինը լայն միջոցների տէր չէ, որ ուշադրութեան չառնուի իւրաքանչիւր անգամ եղած ծախսերը,—ասում է նա։

Արշալոյս Տէր-Յովնանեան

Մի գովելի վարմունք

Ասխաբադ, 14 ապրիլի

Տեղիս երիտասարդութիւնը վերջին ժամանակներս առանձին հետաքրքրութիւն և ոգևորութիւն է ցոյց տալիս դէպի կրթական-հասարակական գործերը։ Դեռ Զատկից առաջ կայացան մի շարք մասնաւոր խորհրդակցական ժողովներ, այնուհետև մի ընդհանուր ժողով, աւելի քան 100 հոգուց բաղկացած, նախագահութեամբ Խ. Տէր-Աւագեանի և քարտուղարութեամբ Ռ. Իսկէնդէրեանի, ուր երիտասարդութիւնը դատապարտում էր իր անտարբեր վերաբերմունքը և գալիս այն եզրակացութեան, որ երիտասարդութիւնը պարտաւոր է իր արժանի տեղը գրաւել հասարակական գործերում, որ նա պարտաւոր է մասնակցել ծխական դպրոցի պահպանման գործին և աջակից հանդիսանալ հոգաբարձութեանը՝ առաջ մղելու դպրոցական-տնտեսական գործը, որ կաղում է ներկայումս և դպրոցը գտնում անապահով կացութեան մէջ։ Ժողովն իր միջից ընտրեց 11 հոգուց բաղկացած մի յանձնախումբ՝ միջոցներ մշակելու, որոնցով երիտասարդութիւնը հնարաւորութիւն կունենայ աջակցելու հասարակական-կրթական գործերին։ Յանձնաժողովի անդամներ ընտրվեցին Վէլունց Ս., Տէր-Մկրտչեան Գ., Տէր-Աւագեան Խ., Հայկունի Գ., Բալասանեան Ց., Եգանեան Մ., Մկրտումեան Հ., Դադեանեան Ց., Աւագեան Մ., Սարումեան Մ. և Ղարագիւլեան Փ.։ Յետագայում յանձնաժողովն իր նիստում որոշել էր անմիջապէս գործնական քայլերի դիմել և զատկական նուէրներ հաւաքել յօգուտ ծխական դպրոցի՝ միմիայն երիտասարդութեան շրջանում։ Ինչպէս լսում ենք, երիտասարդ ծառայողները ուրախութեամբ ընդառաջ են գնում այդ գործնական քայլին և տալիս են սրտաբուղխ նուէրներ, ցցելով իրանց լուման դպրոցի գանձարկղը, սրբելով այն նախատինքը, որ տարիներ շարունակ դրոշմել են նրանց ճակատին։ Կը մաղթէինք յարատև և գիտակից գործունէութիւն։ Դեռ մենք կը վերադառնանք այս խնդրին։

Գահ.

Որդեսպան հայրը

Օնեգա (Արխանգելսկի ն.), 5 ապրիլի

Այսօր, ապրիլի 5-ին, Մալաշուևկայից (Օնեգայի գաւառ) մի ռուս գիւղացի իր կնոջ հետ շղթայակապ բերին Օնեգա և ճանապարհ ձգեցին Արխանգելսկի նահանգական բանտը հետևեալ եղեռնագործութեան համար։

Յիշեալ գիւղացու առաջին կինը վախճանվում է՝ թողնելով 8 տարեկան մի աղջիկ և 4 տարեկան մի տղայ։ Այդ մարդը երկրորդ անգամ ամուսնանում է մի այրի կնոջ հետ, որը բերում է հետը իր երկու որդոցը։ Այդ կինը ատելով ատում է մարդու առաջին կնոջ թողած զաւակներին, ծեծում է, քաղցած թողնում և վերջապէս այնքան ազդեցութիւն է ունենում, որ ամուսնուն ստիպում է կորցնել այդ աղջկան և տղային կամ սպանել։ Մի քանի օր առաջ՝ մարդը սահնակը լծում է, երեխաներին նստեցնում, տանում-թողնում անտառում սաստիկ սառնամանիքի ու բուքի մէջ և վերադառնում գիւղ։ Խեղճ աղջիկը հօրը խնդրում է, որ իրանց գիւղ վերադարձնէ, ինքը ողորմութիւն կը ժողովէ Վասիային պահելու։ Անգութ հայրը ուշք չէ դարձնում խեղճերի լաց ու կոծին և վերադառնում է գիւղ։ Աղջիկը փոքրիկ Վասիային գրկում է, իր հագուստով փաթաթում, որ մի կերպ անտառից դուրս գան, բայց տեղն ու տեղը սառչում են և մեռնում։ Մի ուրիշ գիւղացի գնում է իր պատրաստի փայտը անտառից բերելու, տեսնում է իր հարևանի որդոց դիակները և վերցնում ու գիւղ վերադառնալով և յայտնում ուրեադնիկին։ Ուրեադնիկը յիշեալ գիւղացուն յայտնում է նրա զաւակների մասին. նա խաբում է, որ ազգականի տանն են։ Ուրեադնիկը գիւղացուն առաջնորդում է դիակաբեր գիւղացու տունը։ Ոճրագործ հայրն երբ իր որդոց դիակը տեսնում է, խոստովանում է իր և կնոջ եղեռնագործութիւնը։ Իսկոյն քննիչը գալով երկուսին շղթայել տուեց իբր որդեսպան ծնողներ և ուղարկեց Արխանգելսկի նահանգական բանտը։

Նիկ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ «Մշակի» վաղվայ համարում զետեղված կը լինի Համալի (Գ. Սունդուկեանցի) մի ֆէլիէտոնական գրուածքը, որը կազմում է նրա «Համալի մասլահաթների» գլուխներից մէկը։

◆ Թիֆլիս քաղաքի հաստատութիւններում և փողոցներում Թոքախտի դէմ Մաքառող Կովկ. Ընկ. օգտին ապրիլի 20-ին դրամներ ժողովելու համար բաժանված էր 61 տուփ՝ կանանց բարձր դասընթացքների ունկնդրուհիներին (90 հոգի) և 15 հոգու էլ քաղ. վարչութեան ծառայողներին։ Ապրիլի 21-ին բոլոր տուփերը բացվեցին և երևաց, որ հաւաքվել է 5151 ր. 22 կ., որից ոսկի 115 ր., թղթադրամ 501 ր., արծաթ 4260 ր. 95 կ., պղինձ 274 ր. 27 կ.։

◆ Յայտնեցինք, որ Թոքախտային օրը՝ ապրիլի 20-ին՝ քաղաքի զանազան տեղերում, բացի ժողովարանից, տեղի ունեցան ուրիշ դասախօսութիւններ ևս։ Այսպէս Ժողովրդական Տանը այդ օրը ժ. 5—$7^1/_2$-ը դասախօսեց Թոքախտի մասին Ալ. Խատիսեան, որին լսում էին 950 աշակերտ-աշակերտուհիներ Թիֆլիսի կրթական հաստատութիւններից, իրանց դաստատների հետ միասին։ Դասախօսութիւնը բոլորի վրա թողեց գեղեցիկ տպաւորութիւն և կովկ. ուսումն. շրջանի հոգաբարձու Րուդոլֆը շնորհակալութիւն յայտնեց դասախօսին աուդիտօրիայի կողմից։ Կայսերական Բժշկական Ընկերութեան մէջ եղան դասախօսութիւններ ռուսերէն և վրացերէն։ Արքունական և Արտիստական թատրոններում ներկայացումների ժամանակ ծախվեցին ծաղիկներ և «քարեր» սենատոր Վատացիի և Ալ. Խատիսեանի ներկայութեամբ։ Կոմս և կոմսուհի Վօրոնցով-Դաշկովները իրանց հարսի հետ նուիրաբերեցին 150 րուբլի։

◆ Վաղը, ցերեկվայ ժամը 2-ին, տեղի կունենայ Մուխրանեան կամուրջի հանդիսաւոր բացումը, որին ներկայ կարող են լինել տոմսակ ունեցողները։ Բացման առիթով քաղ. վարչութիւնը պատրաստել է տուել առանձին բաց նամակներ՝ կամուրջի լուսանկարով՝ ազգաբնակութեանը ձրիաբար բաժանելու համար։

◆ Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան շէնքի մէջ այսօր, երեխաների համար, ժամը 4—5, տ. Խօջաեվան ռուսերէն կը կարդայ «Փղերի մասին»։ Վաղը, կիրակի, Ալիխանեանը հայերէն կը խօսէ ժ. $9^1/_2$—11 «Խնձորների աշխարհի» մասին, տ. Կեվլիշվան ժ. 11—12 վրացերէն կը խօսէ «Հնկայ մրջիւնի» մասին։ Հասակաւորների համար բժ. Մոնսէն ռուսերէն կը դասախօսէ երեկ. ժամը 7—8 Թոքախտի մասին։

◆ Ամսիս 21-ին գիւղատնտեսական բանկի շէնութեան մէջ կայացաւ Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը։ Ժողովը քննեց Ընկերութեան 1909—1910 թ. թ. հաշիւները և երկարատև վիճաբանութիւններից և քննադատութիւններից յետոյ՝ ժողովը հաստատեց հաշիւների մի մասը։ Առհասարակ կարելի էր ընդհանուր խօսակցութիւններից այն եզրակացութիւնը դուրս բերել, որ Ընկերութեան անդամները դժգոհ են ներկայ վարչութիւնից։ Ընկերութեան անդամների մի ստուար մասը որոշել է պնդել, որ 3 ր. անդամավճարը իջեցվի մինչև 1 րուբլու։ Ժողովի շարունակութիւնը նշանակված է այսօր։ Ընկերութեան անդամներից հրաժարվել են մօտ 500 հոգի։

◆ Կիրակի, ապրիլի 24-ին, Ժողովրդական Տանը, ցերեկվայ 11 ժամին տեղի կունենայ Ժողովրդական Համալսարանի Ընկերութեան ընդհանուր ժողովը նոր վարչութիւն ընտրելու։

◆ Թիֆլիսի նահանգի հայերի մէջ Օգտակար Գիտելիքներ Տարածող Ընկերութիւնը որոշել է Հաւլաբարում տօնել Շիրվանզադէի գրական գործունէութեան յոբելեանը։ Դրա համար կազմված է վարչութեան անդամներից մի յանձնաժողով, որի վրա պարտք է դրված մշակել տօնախմբութեան ծրագիրը՝ ներկայացնելու վարչութեան առաջիկայ հերթական նիստին։

◆ Մայիսի 1-ին Արտիստական Ընկերութեան ամառային շէնութեան մէջ կը կայանայ շքեղ զբօսանք Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան միջոցները շատացնելու համար։

◆ Մայիսի 14-ին Մուշտայիդի այգում տեղի է ունենալու զբօսանք յօգուտ Թիֆլիսի կանանց բարձր դասընթացքների չքաւոր աշակերտուհիների։

◆ Նահանգական դատարանը «Закавказье» լրագրի խմբագիր իշխան Ամիրաջիբիին ենթարկեց 10 ր. տուգանքի՝ դիֆամացիայի համար։

◆ Այսօր Արտիստական Ընկերութեան ամառային շէնութեան մէջ տեղի կունենայ մեծ զբօսանք ճոխ ծրագրով «Մեղու» ընկերութեան օգտին։

◆ Բոստոմաշվիլիի խմբագրութեամբ հրատարակվող վրաց «Սինաթլէ» երկու կոպէկանոց լրագիրը անցնում է նոր խմբագրութեան ձեռք, որի կազմի մէջ մտնում են ականաւոր գործիչներ և լրագրողներ, որպիսիք են՝ Սոփրոմ Մգալոբլիշվիլի, վիպասան Իա Էկալաձէ, Շիօ Արագվիսպիրելի, Դ. Նախուցրիշվիլի և այլք։

◆ Այսօր հասարակական կլուբում (Բորսայի դահլիճում) Ն. Պալօվը կը կարդայ ռեֆերատ էֆիրի մասին։ Ռեֆերատից յետոյ տեղի կունենայ վէճ ինքնապաշտպանութեան մասին, որի վերաբերմամբ դասախօսութիւն կարդացվեց անցեալ շաբաթ։

◆ Այսօր Արտիստական Թատրոնում տեղի կունենայ Ժողովրդական Տան ռուս թատերասէրների ներկայացումը 5—10 կ. գներով։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը Ալէքսանդրեան այգու վերջին մասը յատկացրեց երեխաների համար խաղերի, զանազան զուարճութիւնների և ժամանցների վայր։

◆ Սուխումի Գիւղատնտեսական Ընկերութիւնը խնդրել է Ալ. Բալանթարից դասախօսութիւններ կարդալ Սուխումում կաթնատնտեսութեան մասին մայիսի 20-ից մինչև յունիսի 5-ը։

◆ Բագւում ապրիլի 20-ին տեղի ունեցան քաղաքային դումայի նոր ձայնաւորների լրացուցիչ ընտրութիւնները, որոնց ժամանակ ոչ մի ձայնաւոր չընտրվեց։ Ընտրութիւններից առաջ բոլոր հայ թեկնածուները հրաժարվեցին միաբերան քուէարկվելուց, հրաժարվեցին նաև շատ թուրքեր և ռուսներ։ Այդպիսով 108 թեկնածուներից մնացին քուէարկվելու ընդամենը 38 մարդ։ Քուէարկութիւնը ցոյց տուեց, որ ամենաշատ սպիտակ ստացել էր տէր Մեհտիև՝ 391 սպիտակ և 744 սև, իսկ ամենաքիչ սպիտակ գնդակներ՝ Մէլիս (122 սպիտակ և 938 սև)։ Օրէնքով այժմ Փոխարքային է մնում բեկել առաջին ընտրութիւնները ևս և նշանակել տալ նոր ընտրութիւններ։

◆ Դաւիթ Դանիէլեանը խնդրել է թոյլ տալ հրատարակել Բագւում երկշաբաթաթերթ հայերէն՝ «Նոր Կեանք» անունով։

◆ Բագւում Արշակ Մկրտչեանցը խնդրագիր է տուել քաղաքապետի առաջ թոյլ տալու հրատարակել մի անկուսակցական առաջադիմական օրաթերթ «Бакинская Звѣзда» անունով։

◆ Պետերբուրգի բեմական արուեստի դպրոցում ուսած Իզաբէլլա Բալանթար հրաւէր ստացաւ մասնակցել դերասանական մի խմբի շրջագայութիւններին, որ բաղկացած է կայսերական թատրոնի բեմական ույժերից։ Խումբը պէտք է գնայ նախ Իւրեեվ, ապա Ռիգա, Վիտեբսկ, Վիլնօ, Վարշավա, Լօձ, Պոլտավա, Նիկոլաեվ, Ալէքսանդրօվսկ, Օդեսսա։ Ճանապարհորդութիւնը պէտք է տևէ ամիս ու կէս, մայիսի 1-ից մինչև յունիսի կէսը։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Զաքաթալա, 13 ապրիլի

Ամսիս 12-ին տեղիս հայոց ծխական-եկեղեցական դպրոցի դահլիճում սիրողների խումբը խաղաց Ալէքսանդր Երիցեանի «Սխալ հաշիւ» չորս գործողութեամբ կոմեդիան և Փանակէսի «Նիսիա» մէկ գործող. վօդեվիլը։

Չը նայած յարգելի սիրողների այս անգամվայ անաջող ընտրութեանը, բայց և այնպէս արդարութիւնը պահանջում է մեզ խոստովանել, որ համարեա բոլոր դերակատարները շատ շնորհալի կերպով խաղացին իրանց ստանձնած դերերը, որ պատիւ է բերում նրանց։

Օրինակ՝ «Սխալ հաշւի» մէջ աւելի աչքի էին ընկնում Եղիշէ Բաբայեան (բժ. Հէքիմեանի), տիկ. Սանդուխտ Մանուկօղլեան (բժ. Հէքիմեանի կնոջ), Լևոն Շահբուտեան (բժ. Նախարարեանի), տիկ. Աննա Սամուրցեան (բժ. Նախարարեանի տիկնոջ), Մկրտիչ Նազարեան (չինովնիկ Մանթեսեանի), ուսուցիչ Բարսեղ Կորխմազեան (Միջնորդեանի) իրանց աջող դերակատարութեամբ։

Իսկ «Նիսիայի» մէջ բեմական տաղանդ ու շնորհ ցոյց տուեին Արտաշէս Սամուրցեան (Թիւրքահայ դերասան Նուբարի), Լևոն Շահբուտեան և Սիմէօն Մանուկօղլեան (ռուսահայ դերասանների) և սրանց ծառայի դերում՝ մեր գաւառական բեմի զարդ Սարգիս Խաչատրեան։

Չը մոռանամ յիշատակել նաև Մկրտիչ ք. Տէր-Մկրտչեանի անունը, որը միշտ նպաստում է մեր ներկայացումների աջողութեանը իր սիրայօժար մասնակցութեամբ և իր փորձառութեամբ մեր բեմի վրա փայլել է տալիս թաղված գաւառական փոքրիկ տաղանդներ։

Զուտ արդիւնք յօգուտ մեր ծխական դպրոցի մնաց մօտ 50 րուբլի։ Սօյլաղէ

Երևան, 15 ապրիլի

Մայսուրեան-Զարիֆեան խումբը վերադառնալով գաւառներից՝ արդէն սկսել է իր մի շարք ներկայացումները Երևանում։ Եւ շնորհիւ այդ խմբի՝ երևանցիների մէջ մի առանձին հետաքրքրութիւն է նկատվում դէպի թատրոնը։

Հինգշաբթի, ամսիս 14-ին, ներկայացրին Գորդինի յայտնի «Սատանայ» պիէսը 4 գործ. և առաջաբանով։ Սրանով արդէն չորրորդ ներկայացումն է, որ տալիս են այստեղ։ Պիէսի մասին, իմ կարծիքով, աւելորդ է խօսել, քանի որ ծանօթ է հասարակութեանը. այդ պատճառով էլ կանցնեմ խաղին։ Խաղը՝ ընդհանրապէս վերցրած անցաւ բաւարար։ Զարիֆեան իր խաղով Ուրիէլ Մազիկի դերում աւելի շատ խորհող, լուրջ և մտածկոտ մարդու տիպ էր տալիս, իսկ այն ինչ՝ Մազիկը հէնց ինքը սատանան է և պիտի լինէր ճարպիկ, ծիծաղ յարուցանող և խորամանկ։ Պ. Ստեփանեանը Հերշելէի դերում սկիզբը տուեց բաւարար, բայց հետզհետէ դուրս գալով իր դերից՝ անսամբլի տպաւորութիւնը թուլացրեց։ Լէյզերի դերում պ. Ալլահվերդեանը բաւարար էր։

Լաւ էր տ. Մայսուրեանը Ցիպայի դերում. նա ճարպիկ և աշխոյժ կերպով կարողացաւ տալ մեզ Ցիպայի տիպը։

Բաւարար էին՝ տ. տ. Արաքս (Փէյգա), Սօֆիկ (Պեսիա), պ. պ. Աշրոնեան (Խացկել Դրախմէ) և Շաւարշ (Մօզէլէ), որը խաղում էր առանց փորձի պ. Ոչտունու տեղ, նրա հիւանդութեան պատճառով։ Թոյլ էր օր. Մինասեանը Դոբէի դերում։ Հետևեալ ներկայացումը կը լինի վաղը, ամսիս 16-ին. խաղալու են Ֆուլդի հռչակաւոր «Ցիմար» պիէսը։ Ղազախեցի

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Էջմիածնի նախկին վարդապետ Ե. Տէր-Մինասեանին

Անցեալ տարվայ «Մշակի» համարներից մէկում (№ 140) զետեղել էի մեր եկեղեցու բարեփոխման խնդիրը նորից արծարծող ex վարդապետ Տէր-Մինասեանին ուղղած մի յօդուած, որով ուզեցել եմ հասկացնել նրան և ընկ., որ 1) ներկայ ժամանակում մտքի, ձեռնարկութիւնների և կեանքի մրցման նախանձախնդիր մեր մտաւորականների համար նրանց քարոզները անարժէք մի բան են, ներկայ հանգամանքներում այդ խնդրով զբաղվելը միանգամայն անմտութիւն. 2) որ մեր եկեղեցին իր ծէսերով ազգի կուլտուրական կեանքի առաջխաղացման արգելք չէ լինում կամ կրօնափոխութեան արգելք դառնում. եղած երևոյթներն ունեն իրանց պատմական պատճառները՝ տնտեսական, քաղաքական, որոնց դառն ճշմարտութիւնը ակներև է ամէն մի հայի համար. 3) որ անկրօն և անտարբեր տարրերին աշխատել ժամասէր շինել, բոլորովին անօգուտ աշխատանք է, և որ սրանք փարվում են եկեղեցուն՝ իբրև մի իրաւաբանական հիմնարկութեան. 4) որ այնքան երկար ամենօրեայ ժամասացութեան ներկայ եղող անգործունէութեան մատնված փոքրիկ խմբի մասին մտածելով, կամ եկեղեցու պաշտօնեաներին նոր զգեստ, կեանքի նոր ընկեր տալով, ազգութեան ոչ մի օգուտ տուած չենք լինի, մեր կեանքը բարեփոխած չենք լինի, այն կեանքը, որի ղեկը ժողովրդի ձեռքին է միայն, որից և պէտք է սկսել բարեփոխումը և այլն։

Այժմ այդ պարոնը «Մշակի» ներկայ տարվայ 40-րդ համարում իբր թէ կամեցել է պատասխանել ինձ «Թիւրիմացութիւններ, հանգամանքներ և չարախօսութիւններ» վերնագրով մի յօդուածով։ Իբր թէ ենք ասում, որովհետև ոչ մի փաստացի հերքում առաջ չէ բերում, այլ իր յարուցած բարեփոխութեան խնդիրը՝ իբրև ճշմարտութիւն և ակսիօմա, նորից է յայտնում, չը զլանալով մի քանի կծու հանդիմանութիւններ ուղղել իմ հասցէին, «որ ես սնոտիապաշտ եմ, որ իմ կարծիքը անհեթեթ է և որ իմ գրածի մասին շատ էլ լուրջ չեմ մտածել»։

«Այս արտայայտութիւնները լոկ արձանագրելով, անցնում ենք մի խնդրին, որը նա չէ հասկացել և թողել է մեզ բացատրելու. այդ այն է, թէ «ինչպէս մի սնոտիապաշտութեան մէջ ընկղմված եկեղեցի իր սնոտիապաշտ ժողովրդի հետ միասին քաղաքակրթութեան մէջ առաջադիմել կարող է և արգելք չի լինի ազգային կուլտուրական զարգացման», բացագանչում է տեսութիւններով գլուխը լցրած մեր գիտնական ex վարդապետը։ Այո, պարոն, մեր եկեղեցին իր կռապաշտական բնաւորութեամբ, ծէսերով և արարողութիւններով (երկար ժամերգութիւն, տօնական սովորութիւններ՝ Վարդավառ, Տեառնընդառաջ, Համբարձում և այլն, պատարագ, սրբերի պաշտամունք, մատաղ և այլն) և սպասաւորների երկար զգեստով արգելք չէ լինում, որ մենք քաղաքակրթութեան մէջ առաջադիմենք, որովհետև այդ սնոտիապաշտութիւնները մեզ չեն կաշկանդում և մեր կուլտուրական կեանքի ղեկավարները դրանց նշանակութիւն չեն տալիս և դրանցով չեն էլ առաջնորդվում։

Եկեղեցին խոչընդոտ կամ գայթակղութեան վայր չէ հանդիսանում, օրինակ, որ կենդանի եկեղեցին՝ հաւատացեալների համայնքը զբաղվի ազգօգուտ գործունէութեամբ, մտաւոր և բարոյական կրթութեան և դաստիարակութեան համար բաց անի զանազան տիպի բարձրագոյն և միջնակարգ դպրոցներ, ստորին կարգի դպրոցների ցանցով պատէ հայաբնակ վայրերը, հիմնէ հիւանդանոցներ, անկելանոցներ, որբանոցներ և այլ աստուածահաճոյ հաստատութիւններ։ Եկեղեցու անշարժ պատերը և քարացած ծէսերը չեն արգելում, որ հայ կանայք կրթվին՝ այս բառի ամենալաւ մտքով, դառնալով հասարակութեան պիտանի անդամ և իսկական կոչումով մայրեր։ Յանուն երկար արարողութիւնների կամ սրբերի մասունքների պաշտամունքի եկեղեցին չէ անիծում կամ նզովում, երբ համայնքը աշխատում է տեխնիկական-մասնագիտական դպրոցներ բաց անել, գիւղացիութեան նոր դիւրութիւններ տալ, դրամարկղներ, սպառողական ընկերութիւններ, խոշոր կապիտալիստական ձեռնարկութիւններ առաջ բերել, խնայել տալով աշխատող ձեռքի աշխատանքը, ժամանակը և վաստակը։ Այնպէս էլ մեր լրագրութիւնը՝ մեր մտքի մրցավայրը, այնպէս էլ գեղեցիկ գրականութիւնը՝ մեր զգացմունքի և հոգու կրթիչը, այնպէս էլ մեր գիտական գրականութիւնը՝ մեր գիտակցութեան ույժի արտայայտիչը, այնպէս էլ նկարչութիւնը, քանդակագործութիւնը, որ միւս ուրիշ օրինակ մահմէդական կրօնով կարող են արգելվել, բայց սրանք կարող են պճնվել, զարգանալ և առաջադիմել նոյնիսկ մեր եկեղեցուց խրախուսվելով և քաջալերվելով։

Այս և այսպիսի երևոյթներն ենք հասկանում կուլտուրական կեանք, և այս երևոյթների իրագործման նպաստելու համար ենք կոչ արել մեր մտաւորականներին և ոչ թէ առանձնապէս ձեզ, որից, ըստ երևոյթին, վրդովվել էք, որովհետև ես ձեր մէջ այն գերբնական ույժը չեմ նկատում, ինչպիսին ձեր համախոհներն են ընդունում։

Հետաքրքրական է իմանալ, թէ հայ-բողոքականները, որոնք ազատ են այդ սնոտիապաշտական ծէսերից և կաշկանդումներից, ինչով են բարձր մեզանից և ինչ հրաշք են առաջ բերել, կամ կաթոլիկները, որ աւելի կաշկանդված են ու աւելի մոլեռանդ, ինչով պակաս են մեզանից, եթէ չասենք, որ աւելի են։

Պէտք է աւելացնել և այն, որ մեր հասարակութիւնը չէ դատապարտել ձանձրացուցիչ ընթերցուածները կրճատողներին, կամ գիւղական քահանաներին չէ քարկոծում, երբ աշխատանքի օրերին միայն կիրակի է աղօթելու հրաւիրում, երբ եկեղեցում երգեհոն են մտցնում կամ աթոռներ շարում, երբ ազգակցական ամուսնութեան վերաբերեալ օրէնքները թուլացնում են, ունելիքով հաղորդութիւն տալիս՝ աւետարանը թարգմանում և այլն և այլ և այսպիսի փոփոխութիւններ, որոնց բարեփոխումը կախված է եկեղեցու պետից, միշտ եղել են և կը լինեն, միայն առանց օձիք պատռելու, առանց կոչերի և աղմուկների։

Իսկ ինչ վերաբերում է այն խնդրին, որ «բարձրաստիճան պաշտօնեաները հազարներով թալան են անում և յետոյ թերահաշիւներով ու դաւօսներով արդարանում», նախ՝ որ այդ բոլորովին կապ չունի մեր յարուցած խնդրի հետ, մանաւանդ որ մամուլը իր ժամանակին պախարակել է, երկրորդ՝ դրա գլխաւոր պատճառը Էջմիածնի կառավարիչ ուժեղ ձեռքի բացակայութիւնն է, որի շնորհիւ մեր եկեղեցական վարչական-տնօրինական գործերը անկման են հասած, վեղարաւորները ըմբոստացած։

Աւ. Տէր-Յարութիւնեան

Նոր-Նախիջևան

ԿՈՅՐԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Կովկասում կուրութիւնը սփոփելու, ամոքելու և նրա դառնութիւնը մասամբ քաղցրացնելու պաշտօն ստանձնող մի հաստատութիւն ունենք, որ հաստատված է իբրև յիշատակ Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ալէքսանդրօվնայի և վայելում է Նորին Կայսերական Մեծութիւն Թագուհի Մարիա Ֆէօդորովնայի բարձր հովանաւորութիւնը։ Աւելորդ չեմ համարում մի համառօտ ծանօթութիւն տալ Թիֆլիսի կոյրերի խնամակալ հոգաբարձութեան վսեմ գործի և բարի նպատակի մասին։ Այս հոգաբարձութեան էական առաջին նպատակն է՝ միջոցներ ձեռք առնել՝ կուրութեան առաջն առնելու համար. այդ նպատակով նա բաց է անում ակնաբուժարաններ թէ այստեղ և թէ այլ քաղաքներում՝ աչքի զանազան հիւանդութիւնները բուժելու։ Երկրորդ՝ բանալ ուսումնարաններ կոյր տղայոց և օրիորդաց համար ուսուցանելով նրանց ուսումն և զանազան արհեստներ։

Այդ՝ միանգամայն համակրելի և մարդասէր հաստատութեան կովկասեան ճիւղի հոգաբարձութիւնը, իր երկարամեայ գործունէութեան ընթացքում, եկաւ այն եզրակացութեան, որ նրա գլխաւոր օգնութիւնը եղել է Կովկասի բնակչութեան նախազգուշութեան գործում, որով աչքի կուրութիւնը հետզհետէ նուազում է։ Որպէսզի կարելի լինի գաղափար կազմել, դատել թէ որչափ է տարածված մեր երկրում այս հիւանդութիւնը, բաւական է միայն ասել, որ վերջին երկու տարվայ ընթացքում՝ հոգաբարձութիւնը իր սեփական ակնաբուժարանում և գաւառներ ուղարկած բժիշկների միջոցով կարողացաւ օգնութիւն հասցնել 41,900 հիւանդներին։

Այս ճիշդ թւերը, վերցված լինելով պաշտօնական հաշիւներից, կարող են մօտաւորապէս գաղափար կազմել տալ Կովկասի բնակիչներին այն կարիքների մասին, որ հոգաբարձութիւնը մատակարարել է աչքի հիւանդութիւնների դէմ։ Հոգաբարձութեան միջոցով բացված է Կովկասում 8 մշտական ակնաբուժարան, ուր մնում են գիշերօթիկ հիւանդներ, հոգաբարձութեան սեփական մահճակալներով. այն ինչ՝ ամբողջ վիճակներ և գաւառներ—ինչպէս օրինակ՝ Զերնոմորեան, Բաթումի, Քութայիսի, Բագուի, Գանձակի և մասնաւորապէս Սուխումի և Զաքաթալայի վիճակները—չունեն ակնաբուժարաններ և զուրկ են շրջող բժիշկների խմբերից, որովհետև այս վերջին 2 տարվայ ընթացքում, հոգաբարձութեան միջոցների սղութեան պատճառով, յիշեալ շրջանները բժիշկներ չէին ուղարկվում, այն ինչ՝ այդ կողմերում հաշւվում է մօտ 4.736,000 բնակիչ։ Հոգաբարձութիւնը չէ կարողանում առաջադիմութեան մեծամեծ քայլեր անել. նախ որ՝ այդ բանի համար հարկաւոր են նիւթական միջոցներ, իսկ միւս կողմից՝ աչքի բժիշկներ։

Հոգաբարձութեան էական նպատակն է բանալ ուսումնարաններ կոյր տղայոց և օրիորդաց համար, տալ ապաստարաններ, սովորեցնել արհեստներ, և ուսման ընթացքը աւարտելուց յետոյ էլ հոգալ նրանց ապրուստի մասին։

Բացի դրանից՝ հոգաբարձութիւնը միջոցներ է ձեռք առնում, կուրութեան առաջն առնելու համար և, այդ նպատակով բաց է անում բուժարաններ՝ բուժելու համար աչքի զանազան հիւանդութիւնները։ Կովկասի ճիւղի հոգաբարձութիւնը մինչև այժմ բաց է արել մի ուսումնարան, ուր սովորում են կոյր տղայք և աղջիկներ՝ զանազան ազգութեան և դաւանութեան պատկանող։

Իր բարի նպատակները իրագործելու համար՝ Թիֆլիսում հիմնել է մեծ ակնաբուժարան, որ բաւական զգալի օգուտ է տալիս այլևայլ տեղերից եկող բնակիչներին։ Առաջին քայլը առաջադիմութեան՝ այն է, որ հոգաբարձութիւնը, շնորհիւ Կովկասի Փոխարքայ կոմս Վօրոնցով-Դաշկովի՝ ձեռք բերեց Թիֆլիսում սեփական կալուածք Միքայէլեան փողոցում։ Սակայն այդ տունը հարկաւոր է նորոգել՝ համապատասխան ակնաբուժարանական պայմանների. այն ինչ հոգաբարձութիւնը չունի այժմ նիւթական միջոց-

ներ այդ վերանորոգութիւնները կատարելու:

Վերջին 5 տարվայ ընթացքում, այն է 1903—1908 թւերին, կովկասեան ճիւղի հոգաբարձութիւնն իր ամբուլատորիայում և չքաւոր բժիշկների միջոցով ձրի օգնութիւն հասցրեց 95,052 հիւանդի, այն ինչ գաւառները, որոնց բնակիչների թիւը հասնում է 4,700,000-ի, չունեն ոչ ամբուլատորիաներ և ոչ չքաւոր բժիշկներ: Հոգաբարձութիւնը իր սուղ միջոցներով պահպանում է մի ակնաբուժարան 35 մշտական մահճակալներով, որ գտնվում է Հալաբարում (Կախեթինսկայա փողոց) սեփական տան մէջ և որ աչքացաւ ունեցողները տարեկան աւելի քան 5,000 հոգի՝ բժշկական ձրի օգնութիւն են ստանում: Կոյրերի վերոյիշեալ ուսումնարանում սովորող 21 երեխաներից 7 հոգի ռուսներ են, 6 հոգի հայ, 7 հոգի վրացի և 1 հրեայ:

Բոլոր աշակերտները գիշերօթիկ են և ապրում են դպրոցում, ուր սովորեցնում են կրօն (բոլոր երեխայոց իրանց մայրենի լեզուով), ռուսաց լեզու, թուաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, ռուսաց պատմութիւն, բնական պատմութիւն, նկարչութիւն, երգեցողութիւն, երաժշտութիւն (ջութակ, դաշնամուր), մարմնամարզութիւն, ֆրէբելեան խաղեր:

Մեծ համառութեամբ սովորում են պատրաստել զորգեր, աթոռների նստոցներ հիւսելը և կողովների պատրաստելն են ընդունում. Իսկ աշակերտուհիք գործում են նուրբ ձեռագործներ, ...

Նուիրատուութիւն անել ցանկացողները թող բարեհաճեն ուղարկել իրանց նուէրները. ա) ճիւղի հաւատարմատարներին, որոնք են Կովկասի բոլոր նահանգապետները և գաւառապետները. բ) խորհրդի գանձապահին (Գանովսկայա փողոց № 12)՝ բժշկապետ Մ. Ս. Տանկարոնեանցին. գ) հոգաբարձութեան խորհրդի գրասենեակ (улица Петра Великаго № 10) և կամ ուղղակի ուսումնարանի ասաց վարժուհուն:

Կոյրերի ուսումնարանի կրօնուսոյց՝
Ցոլաէմ ա.-ք. Աբուլեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 16 ապրիլի

Հայոց Դրամատիկական Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ՝ մեր տաղանդաւոր թատերագիր և վիպասան Շիրվանզադէի գրական գործունէութեան երեսնամեայ յոբելեանը տօնելու նպատակով կազմված յանձնաժողովի հրատարակած «Կոչը» Թաւրիզ եւ հասաւ և արձագանք գտաւ հայ գրականութեան յարգող ու սիրող երիտասարդութեան սրտում:

Մի խումբ ինտելիգենտ երիտասարդների նախաձեռնութեամբ կայացած մի սահմանափակ ժողովում որոշվեց յոբելեարին նիւթական համեստ մի զումարով նպաստել և մայիսի 7-ին կատարել նրա անուան նուիրված մի ցերեկոյթ: Ժողովը իր միջից մի յանձնախումբ ընտրեց հնաւեալ անձնաւորութիւններից՝ գործին արագ ընթացք տալու համար. Հայկ Ցովակիմեան, Արշաւիր Զիլինկիրեան, Աւագ Մ.-Աբրահամեան, Քրիստափոր Տէր-Մկրտչեան, Աշոտ Գասպարեան, Սեդրակ Ցովհաննիսեան, Սահակ Սահակեան: Յանձնախումբը հէնց միւսոյն օրը որոշում կայացրեց մայիսի 6-ի գիշերը պատրաստել մի ներկայացում ընտրելով Շիրվանզադէի պիեսներից մէկը, որի արդիւնքը ուղարկվելու է յոբելեարին, և մայիսի 7-ին՝ ձրի ցերեկոյթ նպատակայարմար ծրագրով:

Իր ժամանակին կը հաղորդեմ «Մշակի» ընթերցողներին յարգելի յանձնախմբի աշխատութեան հետևանքի մասին:

Օրէ-օր աճող տնտեսական անձուկ պայմանները, հին նահապետական բարքերի փոփոխութիւնն ու պլասերումը մեզանում են սկսել են հրապարակ նետել ծայրայեղ և քաոսիկ երևոյթներ:

Երէկ, ապ. 15ին, Թաւրիզի հայոց հանգստարանում ուղիղ արևի ուղղված ատրճանակի մի հարուածով անձնասպանութիւն գործեց Թաւրիզցի դերձակ արհեստաւորներից Սողոմոն Մելիք-Աբրահամեան՝ 55 տարեկան հասակում: Անձնասպանը ձանաչվել էր շիտակ և համեստ մի անձնաւորութիւն. միայն՝ ծերութեան և աշխատանքի նուազութեան երեսից պատսպարված էր զրկել անզործութեան:

Անձնասպանութեան իսկական պատճառները յայտնի չեն առայժմ. այնուամենայնիւ ենթադրում են, որ տնտեսական դէպքը կապ ունի ընտանեկան անհամաձայնութեան կենսակի և տնտեսական քաղցրյալ պատճառների հետ:

Հանգուցեալը թողել է կին և 6 մեծ ու փոքր տղաներ ու աղջիկներ:

Անհաջասելի անձնասպանութեան տխուր պատահարը խորը վրդովմունք պատճառեց և զանձ տպաւորութիւն թողեց մեր հասարակութեան վրայ:

Հայկազուն

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— Լուրերին նայած, Գուչկովը Հեռաւոր Արևելք է մեկնել մեծ լիազօրութիւններով՝ երկրի իսկական դրութիւնը պարզելու համար: Ասում են, որ զինւորական մինիստր Սուխոմլինովի մեկնելը կապ ունի Գուչկովի յուզալի հեռագիրների հետ:

— Անգլիայի պարլամենտականների այցելութիւնը Ռուսաստան յետաձգվում է աշնան:

— Մոսկվայում օֆիցէրներին արգելվեց մտնել բարձր կրթական հաստատութիւնները իբրև ազատ ունկնդիրներ:

— Ծովային մինիստրի օգնական նշանակվեց ծովակալ Բուբնովը:

— Օդեսսայում գէն. Տօլմաչեվը թոյլ չը տուեց Թոլստոյի դէմ Կուլոյ Ընկերութեանը կազմել «ծաղիկների տօն» ապրիլի 20-ին:

— „Новое Время“-ն հերքում է այն լուրերը, թէ Ստոլիպինը ապրիլի 27-ին հանդէս չի գալ բացատրութիւններ տալու Պետական Դումայում:

— Ռուս նացիօնալիստները պահանջում են շուտով քննել ֆինլանդական օրինագծերը Դումայում:

— Մոսկվայի նախկին քաղաքապետ գէն. Րէյնբոտի գործը կը քննվի սենատի յատուկ նստաշրջանում այս ապրիլի 28-ին:

— Մոսկվայի համալսարանի բոլոր ֆակուլտէտներում, բացի իրաւաբանականից, պարապմունքները վերսկսվեցին: Կայսերական տեխնիկական դըպրոցում աշխատանք չը կայ:

— Մոսկվայի «Էրմիտաժում» աջողութեամբ տեղի է ունեցել Աբէլեան-Արմէնեան խմբի առաջին ներկայացումը:

— «N. W. Tag..» հաղորդում է սենսացիօն լուր, թէ իբր սերբիական Պետր թագաւորը գահից հրաժարվելու է յօգուտ իր որդու:

— «Jeuish Chronicle»-ի ասելով, անգլիական պօստային գլխաւոր վարչութեան քարտուղար Մատիւ Նաթանը նշանակվելու է Անգլիայի դիպլոմատիական գործակալ Եգիպտոսում: Լրագիրը նկատում է, որ 4,100 տարիների ընթացքում դա երկրորդ դէպքը կը լինի, որ հրէայն վառահցվում է Եգիպտոսի բաղդը:

— Թիւրքաց մեծ վէզիրը յայտնեց զինւորական մինիստրին, որ կաբինէտը հրաժարական կը տայ, եթէ երիտասարդ-թիւրքերի երկպառակութեան գլխաւոր հերոս Սադըկ-բէյը կը մնայ մայրաքաղաքում: Այդ պատճառով Սադըկ-բէյը մեկնեց Սալօնիկ:

— Պեկինից հեռագրում են, որ օտարազգի դեսպանները կառավարութիւնից պահանջեցին ձեռք առնել միջոցներ՝ պաշտպանելու օտարազգիների կեանքն ու գոյքը, նկատի առնելով Չինաստանի հարաւում սկսված բօկսէրային շարժումը:

— Չինաստանում յեղափոխական պրօպագանդան լայն չափերով տարածվում է ազգաբնակութեան և զօրքի մէջ:

— Չինական գաւառական խորհուրդների պատգամաւորները պետական խնամակալից խնդրում են ունկնդրութիւն. նրանք յայտնելու են, որ ապըստամբութիւնը կը հանգստանայ, եթէ խնամակալը գումարէ պարլամենտը:

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

21 ապրիլի

ՕԴԵՍՍԱ: Անյայտ մարդիկ գաւառում յարձակվել են խոշոր հողատէր Շօստակի տան վրա, կացինով սպանել են Շօստակին, նրա կնոջը և սպասաւորին, յափշտակել են թանգագին իրերը, տարել են ձիերը և անյայտացել են:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Ֆինանսների մինիստրը վերադարձաւ:

Սենատոր Նէյդգարդտի որոշմամբ քրէական պատժ. 377-րդ և 378-րդ յօդուածների մեղադրանքով դատ է սկսվում զինւորական ինժեներ Գօվվէի դէմ՝ կամուրջ կառուցանելու գործում վատնումներ կատարելու համար:

Սենատը անհետևանք թողեց «Новая Русь» խմբագրի բողոքագիրը, որ դատապարտված է երկու ամսով բանտարկութեան կովկասեան հանքային ջրերի վերատեսուչ Տիլիչեվին զրպարտելու համար:

Առևտրի մինիստրութեանը կից կազմված է խորհրդակցութիւն Հեռաւոր Արևելքում նաւագնացութեան զարգացման միջոցների մասին:

Երկրագործութեան մինիստրութիւնը 8000 ր. յատկացրեց 1911 թ. Մոսկվայում այգեգործութեան ցուցահանդէս կազմակերպելու համար:

Համառուսական աէրօկլուբը վճռեց Պետերբուրգում կազմել մայիսի 8—15 օդագնացութեան շաբաթ:

Մինիստրների խորհրդին ներկայացվեց սենատոր Մակարովի նախագահութեամբ մշակված ոստիկանութեան բարենորոգման նախագիծը:

ՄՕՍԿՎԱ: Փակվեց գործարանային բըժիշկների համագումարը: Հետևեալը կը կայանայ Պետերբուրգում:

ԽԱՐԿՕՎ: Բացվեց որսորդութեան ցուցահանդէս:

ԱՄՍՏԵՐԴԱՄ: Անցեալ շաբաթ Եավայում եղել է 153 ժանտախտային հիւանդութիւն, որից 111-ը վերջացել է մահով:

ԽՐԻՍՏԻԱՆԻԱ: Ստօրտինգը 300,000 կրօն յատկացրեց Շպիցբերգէնում և Նամէրֆէստում անթել հեռագրի կայան հիմնելու:

ՄԱՑԿՕՊ: Գիւզին կայարանում հրդեհին զոհ գնացին չորս քաղաքամասեր:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՐԱՒԷՐ

Համաձայն վիճակային կօնսիստօրիայի ներկայ տարվայ ապրիլի 14-ի № 1,675 հրամանի կաթուղիկէ ս. Աստուածածին եկեղեցում կիրակի, ամսիս 24-ին, ժամը 12-ին կայանալու է ծխական երկրորդ ժողով եկեղեցու հաշիւների քննութեան համար. ուստի խնդրում եմ նոյն եկեղեցու պ. պ. ծխականներին նշանակած օրը և ժամին շնորհ բերել ժողովի ընտրելու մի վերաստուգիչ յանձնաժողով հաշիւները քննելու համար:

Գործակալ Թիֆլիսի հայ եկեղեց. Ա. մասի՝
Սարգիս ա.-ք. Շիոյեան

403. 1—1

ՀՐԱՒԷՐ

Կիրակի, ապրիլի 24-ին, առաւօտեան ժամը 12-ից յետոյ լինելու է Վանքի աւագ եկեղեցու ծխականների չորրորդ եւ վերջին ժողովը՝ ընտրելու նոր երէցփոխ հրաժարված երէցփոխի տեղ:

Ուստի հրաւիրվում են Վանքի ս. եկեղեցու բոլոր արական սեռի ծխականները, որոնք 25 տարեկանից աւելի են տարիքով:

Թիֆլիսի Վանքի ս. եկ. աւագ-երէց՝
Եղնիկ ա.-ք. Երզնկեանց

(շ.կ.) 410. 2—1

Լոյս տեսաւ
ԱՐՇԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ

Հայ ընտանիքի և ինտելիգէնտի վիպասանը
Նոր աշխատութիւնը
(Շիրվանզադէի պատկերով)
Հրատարակութիւն «ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ» խմբագրութեան
200 մեծադիր երեսներ շքեղ տպագրութեամբ եւ ընտիր թղթի վրա:
ԳԻՆՆ Է 75 ԿՈՊԷԿ
Դիմել Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառներին կամ հեղինակին՝ Երևանի Թեմական դպրոց:
(Ն.հ.շ.) 411. 6—1

Լոյս տեսաւ
ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ
Բ. գրքոյկ
ՄԱԳԱԹ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
Գինն է 30 կ.:
Հասցէն «Ընկերի» խմբագրատուն:
(շ.հ.կ.) 409. 3—1

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ
6 տիրաժ, լիրաքանչիւրի մէջ գլխաւոր գումարը
ՄԷԿ ՄԻԼԻՕՆ
1-ին տիրաժը 7/20 մայիսի:—2-դ տիրաժը 7/20 յուլիսի:
Բոլոր տիրաժների արժէքը 18 րուբ.
Մասնավճար-պատուէր տալուց՝ 6 ր., օգ. և հոկտ. 6 ր.
Փողը կարելի է ուղարկ. և ռուս. պօստ. մարկաներով:
Տիրաժի թղթերը ուղարկվում են ձրի,
ԸՆԿ. ԲԵՐՆԱՐ և ԿՕՄՊ., ՊԱՐԻԶ
30, Սէվաստօպօլսկի բուլվար, 30:
Գրել և հասցէագրել կարելի է ռուսերէն:
(B. 35902) 382. 4—2

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին
ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ,
որ կայանալու է ներկայ 1911 թւի մայիսի 8-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 11-ին, Ընկերութեան գրասենեակում, Սօլօլակսկայա փող., տուն Արաֆելովի, № 9.

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ

1) Անցեալ 1910 թւի հաշւի և հաշւեկշռի քննութիւնն ու վաւերացումը, վարչութեան և վերաստուգող յանձնաժողովի զեկուցումների հետ, նոյնպէս ծախսերի նախահաշւի և Ընկերութեան գործունէութեան ծրագրի քննութիւնը 1911 թւի համար:

2) Վաճառել ու գնել նաւթարդիւնաբերական հողաբաժիններ:

3) Վերաստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի ընտրութիւն (§ 21):

Եթէ ժողովը սահմանված ձայների քանակութեան բացակայութեան պատճառով չը կայանայ, երկրորդ անգամ նշանակվում է նոյն տեղը, մայիսի 15-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 11-ին, որը կը համարվի կայացած, ի նկատի չառնելով ձայների քանակութիւնը (§ 29):

Տպագրված հաշիւը և բաժնետէրերի ցուցակը կարելի է ստանալ Ընկերութեան գրասենեակում:

(23,30,6) 404. 3—1

ՀԻՊՆՕՏԻԶՄԻ
ԹՂԹԱԿՑԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍ

Հիպնօտիզմը սահմանված է լինել ամենաուժեղ միջնորդը բուժական կրթական և բարենորոգչական զարգացման մէջ: Որ հիպնօզական երևոյթը գոյութիւն ունի, որ ամեն ոք ենթարկվում է այդ բնական ույժի ազդեցութեանը, այլ ևս կասկած չի լինում: Հիպնօտիզմի կարևորութիւնը ընդունված է բոլոր նրանցից, որոնք ուսումնասիրած են այս գիտութիւնը: Հիպնօտիզմի հակառակ խօսում են միայն նրանք, որոնք սխալ են ըմբռնած ներշնչման օրէնքը:

Ներշնչման սկզբունքի մէջ է գտնվում աջողութեան և առողջութեան ուղին և ույժ-մուտքը:

ՍՈՎՈՐԵՑԷՔ ՀԻՊՆՕԶԱՑՆԵԼ. ՍՈՎՈՐԵՑԷՔ ՆԵՐՇՆՉԵԼ:

Հիւանդութիւնը անբնական է. սովորեցէք դարմանել ձեզ ձեր հիւանդութիւններից ձեր սեփական հոգու զօրութիւնով:

Մտախորհուրդը ույժ է. սովորեցէք ուղղել ձեր մտախորհուրդը յօգուտ ձեր առողջութեան, երջանկութեան և աջողութեան:

Մասնագէտ հիպնօտիստ Յարութիւն Շէքէրջեանը պատրաստած է մի թղթակցական կուրս հայերէն լեզուով հայերի համար: Այս կուրսը պարզ և հասկանալի լեզուով պարզում և բացատրում է հիպնօտիզմի և մոգի ույժի երևոյթը, և սիստէմի վերածված դասերով սովորեցնում է ընթերցողին այս «խորհրդաւոր» գիտութեան բոլոր գաղտնիքները:

Հիպնօտիզմ կարող է սովորել ամեն ոք:

Հիպնօտիզմի կուրսի արժէքի և այլ մանրամասնութիւնների համար պէտք ուղարկել 10 կոպէկի նամականիշ և ստանալ նոյն հեղինակի «Ինչպէս հիպնօտացնել» գրքոյկը:

Դիմել հետևեալ հասցէով՝ Америка. Haroutun Shekerjian. 3758 Indiana Ave. Chicago Ill. U. S. A.

(Ն.շ) 689. 100—85

ՄՆԱՅՈՒՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ
Կովկասի Հայոց Բարեգործ. Ընկ. XXX-ամեակի

«ՏԱՐԱԶԻ» մի փայլուն ալբոմ՝ նուիրված Կովկասի Հայոց Բարեգործ. Ընկ., նրա XXX-ամեակի առիթով, լոյս կը տեսնի մայիսի վերջին: Կը բովանդակէ ԿՈՎԿ. ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ իր բոլոր ճիւղերով պատկերազարդ էութիւնը.

Այս հանդէսը մի ազգագրական-տեղագրական է՝ լինելու պճնազարդված Ընկ. շուրջ XXX տարվայ ընթացքում գործիչների պատկերներով:

Բոլոր ճիւղերը Կենտրոնի հետ շաղկապված կը լինեն դիւթական լարերով:

Հսկայական այս գործի մի մասը կատարվում է արտասահմանում: Բովանդակ յօդուածները հիւսվում են մեր առաջնակարգ, գործին և պատմութեան լաւատեղեակ պերճ գրիչներով ու կընծայաբերվեն հայութեան՝ յոբելեանի օրը:

Բաժանորդագինը 2 ր., մինչեւ մայիսի մէկը Կովկ. Հայոց Բարեգործ. Ընկ. բոլոր անդամների համար (թէ Թիֆլիսի և թէ ճիւղերի) 1 ր. 50 կ.: Մայիսի մէկից յետոյ անխտիր ամենքի համար հատը 3 ր.:

Փղոսկրեայ թղթի վրա (սահմանափակ օրինակներ) հատը 25 ր.:

Վերադիր վճարով և պատուէրներ առանց բաժանորդավճարի չեն կատարվում:

Դիմել՝ Тифлисъ, Редакція «ТАРАЗЪ».

(Ն.հ.շ.) 30. 20—7

PEPTONATE de FER
ROBIN
ԵՐԿԱԹԱՑԻՆ ՊԷՊՏՕՆԱՏ
ՌՕԲԷՆ՛Ի
Իսկական երկաթային աղ, հեշտ ընդունելի, որ պատրաստել է պ. ՌՕԲԷՆԸ

Ռօբէն՛ի Երկաթը արագ ներգործում է ՍԱԿԱՒԱՐԻՒՆՈՒԹԵԱՆ, ԴԵՂՆԱԽՏԻ և բոլոր թուլութիւնների դէմ: Տալիս է ախորժ եւ երբէք կապութիւն չէ առաջացնում:
ԱՑԴ ԴԵՂԸ ՈՉ ՄԻ ՀԱՄ ՉՈՒՆԻ:
Ընդունվում է օրական երկու անգամ՝ 10-ից մինչև 30 կաթիլ, ուտելու ժամանակ, ջրի կամ գինու մի փոքր քանակութեան մէջ:
Իւրաքանչիւր սրուակը բաւականանում է 3 շաբաթ կամ 1 ամիս:
Վաճառվում է դեղատներում եւ ամենալաւ խանութներում:
Պահանջեցէք փաբր. դրոշմը «ԱՌԻԻԾ» և գործարանատիրոջ անունը ՌՕԲԷՆ: Խուսափեցէք անպէտք կեղծիքներից:

(շ.) (M. 152675) 333. 12—2

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ
Ա. Կ. Ա. Մ. ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ.—Սէզօնը մայիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը: ԾԾՄԲԱՅԻՆ ՋՐԵՐ յօդացաւի, սիֆլիսի, կաթուածի, կաշուի և այլ հիւանդութիւնների դէմ: ԵՍՍԵՆՏՈՒԿԻ.—Սէզօնը մայիսի 10-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը: ԱԼԿԱԼԵԱՆ ՋՐԵՐ մարսողութեան խանգարման, ստամոքսացաւի և աղիքացաւի, լեարդային հիւանդութիւնների և այլոց դէմ: ԺԵԼԵԶՆՕՎՕԴՍԿ.—Սէզօնը մայիսի 15-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը: ՀՈՂԱՅԻՆ ՋՈՒՐ արեան պակասութեան, կանանց զանազան հիւանդութիւնների, երիկամունքային և լեարդային հիւ. դէմ և այլն: ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿ.—Սէզօնը յունիսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը: ԱԾԽԱԹԹՈՒՏԱՅԻՆ ՋՐԵՐ ուժասպառութեան, ստամոքսային մի քանի հիւանդութիւնների, ջղային, կանացի և այլ հիւանդութիւնների դէմ:

Ջրեր՝ վաննաների եւ խմելու համար, գիդրօպատիկ հիմնարկութիւններ, ցեխաբուժութիւն, բժշկութիւն ինգալեացիաներով, Նարզանի ածխաթթուտային զազով. կումիս, կէֆիր, մասսաժ, էլեքտր. և լուսաբուժութիւն, արեգակնային վաննաներ, բժշկական մարմնամարզութիւն ըստ Ցանդէրի, ռէնտգէնօսկօպիա և ռէնտգէնօթէրապիա, բաղիք: Զանազան մասնագէտ-բժիշկներ (մօտ 800): Եկւորները 40,000 հոգուց աւելի: Էլեքտրաքարշ և լուսաւորութիւն, սանատօրիաներ, բուժարաններ, հիւրանոցներ, կաֆէներ, ճաշարաններ, ընթերցարաններ, ճեմելիքներ, ծաղկանոցներ, հրապարակներ՝ մանկական խաղերի համար, զբօսանքներ, լեռնային էկսկուրսիաներ, թատրոններ, սիմֆօնիական երաժշտախմբեր: Մանրամասն տեղեկութիւնները ուղեցոյց-գրքի և յատուկ բրօշիւրների մէջ:

Տեղեկութիւնների համար դիմել՝ въ Управленіе водъ въ Пятигорскѣ.

(շ.) 402. 3—1

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.